

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Första kammaren.

Nr 18.

Onsdagen den 22 mars f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Svensson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 178, angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker;
nr 189, angående pension åt polismannen W. Svedlund m. fl.;
nr 204, med förslag till förordning med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m.;
nr 228, angående vissa lån till främjande av bostadsproduktionen m. m.;
nr 232, angående statsbidrag till erkända alkoholistanstalten Hemmet Gunnarskog;
nr 235, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 30 juni 1913 om behandling av alkoholister;
nr 236, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könsjukdomar; samt
nr 239, med förslag till kungörelse med bestämmelser för ordinarie tjänstemän vid lots- och fyrstaten i fråga om rätt till pension.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 202, angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor;
nr 217, angående dels vissa ändringar i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, dels ock ändrade bestämmelser angående ålderstillägg för civila befattningshavare i statens tjänst; samt

nr 218, angående avlöningsförhöjningar åt vissa icke-ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen m. m.

Herr statsrådet *Åkerman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 206, angående åtgärder med föranledande av ökningen i göromålen inom Södra Roslags domsaga;

nr 214, angående ersättning åt häradskrivare för röstlängders upprättande;

nr 215, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 kap. 7, 13 och 19 §§ vattenlagen;

nr 220, med förslag till lag om ändrad lydelse av 24 § i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar;

nr 223, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 11 § strafflagen; samt

nr 231, angående reglering av löneförhållanden vid statens uppfostringsanstalt å Bona m. m.

*Om avskaf-
fande av två-
kammarsyste-
met.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående det nuvarande tvåkammarsystemets avlösning av en mera ändamålsenlig folkrepresentation.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 106, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte:

1) efter överbäggande förelägga riksdagen förslag till det nuvarande ändamålslösa tvåkammarsystemets avlösning av en mera ändamålsenlig folkrepresentation;

2) vid detta överbäggande såsom den för närvarande ändamålsenligaste utvägen särskilt beakta en lösning, som borttog första kammaren och bibehölle andra kammaren såsom ensam folkrepresentation dock utan bostadsband.

Konstitutionsutskottet, som senast vid 1917, 1919 och 1920 års riksdagar avstyrkt förslag om införande av enkammarsystem, och som ej funnit skäl att ändra denna sin ståndpunkt, hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *Reuterskiöld*, som ansett utskottets motivering hava bort erhålla den lydelse, reservationen utvisade.

Herr *Lindhagen*: Jag skall till att börja med be att, innan jag kommer in på själva saken, få tillåta mig några *konstitutionella erinringar*. Redan utskottets betänkande anger otvetydigt, varuti dessa

erinringar komma att bestå, ty uti rubriken till sitt utlåtande talar utskottet om, att motionen angår "det nuvarande tvåkammarsystemets avlösning av en mera ändamålsenlig folkrepresentation", men i sitt utlåtande talar utskottet om, att den endast avser införande av enkammarsystem, och därför yrkas avslag på motionen. Den konstitutionella erinran, som jag skall be att få göra, är, att utskottet har underlåtit, att, såsom grundlagen föreskriver, bereda detta ärende och afgiva utlåtande över motionen. Av hela motiveringen och av yrkandets första punkt, som är huvudsaken, framgår, att motionärens huvudsyfte har varit att få frågan i hela dess vidd under debatt, och motionären har velat lämna öppet, huruvida den nya representationen skall byggas på ett enkammarsystem eller ett tvåkammarsystem, men på samma gång tillåtit sig uttala den uppfattningen, att utvecklingen mot ett enkammarsystem är att föredraga framför ett förändrat tvåkammarsystem. Och denna ståndpunkt har i motionen grundats därpå, att det nuvarande tvåkammarsystemet icke är ändamålsenligt utan ändamålslost, och därför skall man diskutera möjligheterna till en förändring.

Utskottet har som sagt helt och hållet underlåtit att yttra sig om motionen i huvudsak, vilket också, såsom man ser, framgår av den ofantliga dissonansen mellan utskottets rubrik och dess utlåtande. Nu har visserligen 1809 års lagstiftare förklarat, att den lagstiftande makten borde organiseras, så att den var "visligt trög till verkning, men fast och stark till motstånd". Dessa förhoppningar hos 1809 års lagstiftare synes det nuvarande konstitutionsutskottet hava i sitt utlåtande drivit ända till absurditet, ty nog är detta utlåtande trögt till verkning och fast och starkt till motstånd, det kan man ju säga.

Nu skulle egentligen konstitutionsutskottet vara ett föredöme för riksdagens övriga institutioner. Det skulle bevara den gamla traditionen om lojalitet mot andan i författningen genom att giva övertygande grunder eller åtminstone för egen del avgiva ett motiverat utlåtande beträffande vad det rör sig om i ärenden, som hänskjutits till utskottet. En sådan föreskrift har man ansett sig vara nödgad att införa i rättegångsbalken, ty där står uttryckligen i 24 kap. 3 §, att "domaren skall ej gå något mål förbi, som käranden efter stämningen i saken föreställt". Här har utskottet gått detta mål förbi, som motionären i motionen föreställt. Nu skulle det därför vara riktigast att yrka återremiss till utskottet. Men det kan ju vara ganska hopplöst, ty där det inte finns någon vilja, finnes ej heller någon väg. Efter dessa erfarenheter om, huru konstitutionsutskottet numera ganska nonchalant avfärdar en sak, som den grundlagsenligt skall taga upp till behandling, blir det väl bäst, om jag lever nästa år, att såsom en opinionsyttring föreslå det tillägg till grundlagen, att utskottet skall utföra sina lagliga skyldigheter, d. v. s. till grundlagen överflytta även den bestämmelse, som man ansett vara nödvändig att införa i rättegångsbalken till kontroll på domare. Denna kontroll kanske behöves nu även på utskotten och i all synnerhet på konstitutionsutskottet.

I andra punkten i motionen har jag endast uttalat som mitt per-

Om avskaffande av tvåkammarsystemet.
(Forts.)

Om avskaf-
fande av två-
kammarsyste-
met.

(Forts.)

sonliga önskemål, att vid den allsidiga omprövning, som ifrågasättes i första punkten, skulle jag helst se, att man lade sig vinn om det enkammarssystem, som jag på grundval av den i motionen anförda motiveringen anser vara en naturlig konsekvens av den författningsrevision, som nu kommit till stånd. Men även här möta vi hos utskottet bara det latinska ordet: "Sic volo, sic jubeo." Icke något skäl! Det sägs vara helt enkelt, att "konstitutionsutskottet, som senast vid 1917, 1919 och 1920 års riksdagar avstyrkt förslag om införande av enkammarssystem, har ej funnit skäl att ändra denna sin ståndpunkt och får alltså hemställa, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd". Det är uttytt: vi vilja ha det så, och någon vägledning för riksdagsmännen på vilka grunder behöves icke. Utskottet har här manifesterat sig som en vanlig avklädd maktbävare. Även här måste jag återropa rättgångsbalken, som för domare föreskriver följande: "All dom bör fästas på skäl och lag och ej på godtycke, och skall själva saken och målet, däri tvisten består, med dess nödiga omständigheter, tydligt däri ut sättas, så ock de huvudsak och den lag, därå slutet grundas." Detta utlåtande är ej fäst på skäl utan på godtycke. Även här har utskottet åsidosatt nämnda naturliga fordran, som också framgår av grundlagens föreskrift, att utskottet skall avgiva utlåtande. Det bör då måhända också tagas i övervägande till nästa riksdag, om man bör även i detta avseende införa i grundlagen till utskottens ledning ett påbud, som överensstämmer med vad rättgångsbalken anser vara nödvändigt att föreskriva för domare.

För resten är det till på köpet på det sättet, att det är icke blott tre riksdagars konstitutionsutskott, som utskottet i det lilla utlåtande, som det består motionen, återoppar, utan i själva verket fem. Ty 1917 års utskott inskränkte sig till att på de skäl, som anförts av utskottet 1912 och vid senare riksdagen 1914, hemställa om avslag. Gå vi till dessa skäl, så påträffas flera olika grunder, som icke hänga ihop; det enda, som utskottet hemställt till riksdagen, är således, att den på hullerombullerskäl, vilka som helst, skall avslå motionen, och till på köpet hänvisar riksdagsmännen att själva forska i handlingarna från föregående år för att bilda sig ett omdöme. Ett så nonchalant utskottsutlåtande som detta söker verkligen sin like. Nu får jag säga, att det är glädjande, att det finnes en reservation av professor Reuterskiöld. Han har manifesterat, att han vill såsom statsrättslärare vid universitetet upprätthålla grundlagens anda, och han har avgivit en rättrådig reservation, däri han inlåtit sig på själva saken i alla dess huvudgrunder och gjort ett uttalande, vari jag icke instämmer till fullo, men för vilket jag bugar mig, ty han har fullgjort sin grundlagsenliga plikt. Hans reservation står såsom ett brännmärkande av utskottets hemställan, då han avgivit den, därför att han uppenbarligen ansett, att utskottet icke hade fullgjort sin förpliktelse enligt grundlagens bud att avgiva utlåtande över förevarande motion. Det betänkliga med detta utskottsutlåtande är också, att man har lyckats i övrigt samla en till synes åtminstone tämligen enhällig mening inom utskottet. Förr voro utlåtandena

i detta ämne egentligen icke så enhälliga, där förekommo nyanser. Särskilt voro socialdemokraterna alltid måna om att framhålla, huru som de ville för sin del hålla frågan öppen. Men nu har högern inom utskottet lyckats, vilket lyckas mer och mer, locka in socialdemokraterna i sina led. Sålunda ha vi här fått ett utlåtande, vari även socialdemokraterna förklarar, att de aldrig vilja ha ett enkammarssystem, för guds skull under inga förhållanden, ehuru de förut betonat, att den frågan måste vi hålla öppen.

Om avskaffande av tvåkammarssystemet.
(Forts.)

Högern har förlorat sin maktställning i riksdagen formellt, men bibehåller den i realiteten. På grund av skicklighet i formerna, i dialektiken och i hindrandets konst överrumplar den oss, det enkla folket från landet. Här se herrarna, att socialdemokraterna enhälligt, utom herr Vennerström, frankt uttala, att de äro på det klara med, att något enkammarssystem aldrig kan ifrågakomma. Jag gratulerar herr Clason till denna stora victoria.

Om jag nu skall göra ett yrkande, kommer jag icke alls att yrka bifall till andra punkten, som är en bipunkt, men som utskottet gjort till en huvudpunkt, utan jag kommer att yrka bifall till första punkten med denna förmildrande formulering, att riksdagen måtte hos regeringen anhålla om ett övervägande, huruvida och på vad sätt det nuvarande tvåkammarssystemet bör avlösas av en mera ändamålsenlig folkrepresentation. Gentemot detta yrkande skall då ställas utskottets hemställan: aldrig något enkammarssystem! Guds fred, yxskaft! Det blir en trevlig votering. Men, som sagt, rätteligen borde yrkas återremiss på ett sådant utlåtande, där grundlagen åsidosatts. Utskottets vice ordförande har på min fråga privat medgivit, att utskottets utlåtande icke är fullt renhårigt, och han har förklarar för mig i dag på morgonen, att det blivit nödvändigt att göra en sådan kompromiss, ty eljest hade det blivit nästan lika många meningar i utskottet, som det varit ledamöter. Det är emellertid endast genom fritt uttalande frågan kan bli verkligt värdefullt belyst och en diskussion kan komma till stånd. Men här har man genom en intetsägande kompromiss förkvävt denna diskussion inom utskottet. Herr Clason kan vara övertygad, att denna fråga kommer tillbaka till nästa riksdag, kanske i många former.

Ja, nu skulle jag yttra något också om *frågan i sak*. Jag har be-tecknat det nuvarande tvåkammarssystemet såsom ändamålslost. Det är slumpen, som får avgöra, huru ett beslut faller i ena eller andra kammaren, och knappast kammarens särskilda kynne och beskaffenhet. Om detta har högern alltid varit enig, ty då den nuvarande representationsformen skulle genomföras, framhölls ofta från det hållet, att denna reform blir bara en dubbelform för ett enkammarssystem, och därför vore den värdelös. Då är ju i själva verket högern med på, att det bör tagas i övervägande vad jag anhållit. På samma sätt med socialdemokraterna! De ha en gång betonat, att denna dubbelrepresentation, som hotade, vore ett oting. Det ville till ett nytt andrakammar-system eller ett enkammarssystem, och därför borde hela frågan hållas

Om avskaf-
fande av två-
kammarsyste-
met.
(Forts.)

öppen. Var liberalerna hålla sig i denna fråga, är omöjligt att utleta ur protokollen.

Om man sålunda utgår från, att det förr eller senare måste komma någon nybildning, så måste vi tänka oss först ett nytt tvåkammerssystem. Jag har för min del velat genom motionen få till riksdagens handlingar åtminstone antecknad en avvikande och hitintills knappast i riksdagen tillkännagiven mening om de olika uppfattningarna för ett tvåkammerssystem, som förut varit debatterade. Man har stannat i stort sett vid att det är sakkunskapen, som skall representeras i första kammaren eller med andra ord: första kammaren skall representera "bildningen", och andra kammaren skall representera "obildningen". Jag kan icke tänka mig, att ett sådant framtidsperspektiv är en rationell lösning, som kan godtagas. Ty vad är bildning först och främst? Jo, det är hjärtats bildning, och den representeras icke speciellt genom sakkunskapen. Det tror mången, men det är icke på det sättet. Vetenskapen är icke vetenskapsmännen, det är två skilda ting. Vetenskapen får aldrig plats i denna kammare, men väl kunna vetenskapsmännen få det, och de äro precis lika alla andra människor. Samvetet får mycket eller lika litet plats då som nu i någondera kammaren. Det är ju ofta så, att till sist blir kampen för själva saken en kamp mot sakkunskapen, nämligen mot den byråkratiska sakkunskapen. Det är åtminstone min under många år genomlevade erfarenhet.

Men vad som är särskilt farligt enligt min uppfattning i det nya systemet med sakkunskap i första kammaren, grundad på det ena eller andra systemet, det är, att därigenom skapas det bara en ny återuppståndelse av intressespelet, ett nytt organiserande av konflikter, och det äventyras därigenom ock stora möjligheter att kunna smuggla in något eller mycket eller allt av det gamla förstakammerssystemet. Därför har jag för min del kommit fram till, att det nuvarande ändamålslösa tvåkammerssystemet bör avlösas av ett verkligt enkammerssystem. Det är ändamålsenligare än det nuvarande. Jag har sammanfattat mina synpunkter däruti, att genom denna nya organisation befrias svenska folket från åtskilliga tråtor, sina besvär med valrörelser, sina ändlösa utgifter samt får samla sig på en punkt uti sina politiska bemödanden.

Jag skall i detta sammanhang be att få trycka något på kostnadsfrågan. Man ville nyligen i en motion, som behandlades här i riksdagen, minska riksdagskostnaderna genom att minska arvodena till riksdagsmännen. Jag tillät mig då anmärka, att ett rationellare sätt vore att ha bara en kammare, vilken kunde bliva ordentligt betald, så att ledamöterna kunde föda sina hemmavarande familjer och ändå själva icke lida nöd här i Stockholm.

Det har lyckats mig få en uppgift om vad första kammaren kostade svenska folket förra året, enligt min uppfattning alldeles onödigt. Riksdagsmännens arvoden — detta kunna herrarna gärna höra på, ty det är här fråga om pengar — uppgingo då till 629,849 kronor, resekostnaderna till 52,828 kronor 11 öre, summa 682,677 kronor 11

öre, tjänstemännens och betjäningens arvoden och dyrtidstillägg till 184,902 kronor 50 öre, tryckningskostnader m. m. för protokoll 58,981 kronor 88 öre, för motioner 17,489 kronor 41 öre, för bokbinderikostnader 13,600 kronor samt för tryckpapper, det senare dock reducerat till nuvarande pris, 9,600 kronor, tillhoppa 99,671 kronor 29 öre och diverse utgifter till 5,170 kronor 78 öre. Summa summarum kronor 972,421: 68. Därtill kommer naturligtvis kostnaden för de större upplagor, som få tryckas av de kungl. propositionerna och kommittébetänkandena på grund av första kammarens tillvaro. 'Tänk nu, mina herrar — handen på hjärtat allesammans! — tänk om vi i stället skulle kunnat få använda dessa pengar, 972,421 kronor 68 öre, till att bygga bostäder och nödvändiga uthus för skapande av nya tillfällen till jordbruk för svenska folket! Är det verkligen någon, som i ett sunt ögonblick icke tycker, att det vore bra mycket bättre att använda pengarna så, då vi ju ha en andra kammare, som kan krångla tillräckligt och lika bra med våra angelägenheter? Varför skola vi göra det ännu mera invecklat? Men det beror som sagt naturligtvis därpå, att första kammaren icke har någon annan karaktär än den nuvarande andra. Om första kammaren ändå representerade något verkligt stort, något nytt samvete eller vetenskapen, men det gör den inte, och den kan icke göra det, ty, som jag sagt, vetenskapen får icke plats i kammaren, utan det är endast vetenskapsmännen, och de äro precis samma sorts folk.

Nu har motionären icke velat stanna vid detta enkammarssystem, som enligt hans mening vore rikigare. Det står nämligen i motionen, att sedan detta väl skett, kommer i sinom tid *fortsättningen* obevekligt som stjärnornas gång. Vad är då denna fortsättning? Jo, det är den fortsättningen, att den upplösning av partibanden, som redan börjat manifesteras sig i utskottens enhälliga motstånd numera mot de andliga värdena och även i detta betänkandes enhällighet, att denna upplösning av partibanden, som har en negativ karaktär, måste i tidernas längd utlösa sig i något positivt. Med andra ord, då blir det samvetepolitiken, som tager ledningen. Tillskapas en första kammare, som skall representera något annat än andra kammaren i framtiden, så är det som jag sagt bara ett nytt organiserande av konflikter med intressesynpunkter. Då blir det fortfarande omöjligt att nå en samlad folkmening, som sysslar omsider med det väsentliga. Det blir omöjligt att samla människorna om en sådan ny politik, som utmynnar i goda gärningar, utan politiken blir fortfarande inriktad på ett konstlat tillskapande av slitningar och motsatsförhållanden mellan intressen.

Slutligen må anmärkas, att det som sagt är en betänklig sak, att numera tyckes utskottet vara nästan enigt om, att enkammarssystem icke vidare skall få vara ens en öppen fråga, och därvid vänder jag mig med undran särskilt till socialdemokraterna. En kort rekapitulation av frågans tidigare behandling skall uppenbara de olika skäl, som tidigare anförts av utskottet och varpå det nu grundat sitt betänkande.

Hjalmar Branting förklarade år 1902, då regeringen tillsatte röst-

*Om avskaf-
fande av två-
kammar-systemet.*

(Forts.)

*Om avskaf-
fande av två-
kammarsyste-
met.*

(Forts.)

rättskommittén: "Utveckling fram emot enkamarsystem är den rationella lösningen ur alla svårigheter." År 1911 förelåg vid den socialdemokratiska partikongressen partistyrelsens förslag, att man borde dels införa kravet på ett republikanskt statskick i programmet, dels åter lämna frågan om två- eller enkamarsystem öppen. Jag väckte då förslag vid kongressen, om ett uttalande, att ett demokratiskt styrelsesätt bör konsekvent leda till ett enkamarsystem och i all synnerhet efter införandet av proportionella val. Det visade sig, att stämningen för detta yrkande inom kongressen var så dominerande, att det antogs till och med utan votering, under det att votering ägde rum om de andra konstitutionella spörsmålen. Detta behöver ju icke betyda, att man sedan skall kvarstå vid den meningen. Tiderna förändras och vi med dem, och den första kammare, som vi då riktade oss emot, var en annan än den, som vi nu ha. Det kan ju förändra synpunkten på många sätt.

Jag skall nu gå igenom händelseförloppet mycket kort. Konstitutionsutskottet har ock fattat sig kort i denna fråga under alla dessa år — två, tre, en gång ända till fem rader. De tidigare motionerna voro emellertid andra än den här framkomna. I föregående fall var det blott fråga om enkamarsystemet, men denna syftar till ett allsidigt övervägande av representationssättet.

År 1912, till vilket utskottet indirekt hänvisat, avstyrktes motionen också av konstitutionsutskottet, därför att den "avsåg en så genomgripande förändring av det svenska statskicket, att utskottet fann sig redan på grund därav böra avstyrka motionen". Detta utlåtande med innebörd att ett förslag i riksdagen, väckt i grundlagsenlig ordning, skall avstyrkas, därför att det syftar till en genomgripande förändring, det var högern och liberalerna eniga om. Socialdemokraterna Branting, Wavrinsky, Nilsson och Larsson i Västerås framhöllo, att den naturliga vägen var att avskaffa den 40-gradiga röstskalan. Några konturer för det förordade enkamarsystemet hade ej heller uppdragits. Av dessa skäl hade dessa reserverter biträtt det slut, vartill utskottet kommit. Vi svarade, att våra vägar äro båda utvägarna på samma gång, och att ett yrkande på ett enkamarsystem endast skulle stödja kravet på 40-gradiga skalans avskaffande, sålunda ett påtryckningsmedel. Det var 1912.

Vid senare riksdagen 1914 yttrade konstitutionsutskottet, att "med hänvisning till vad 1912 års konstitutionsutskott anfört" hemställde utskottet om avslag på motionen. Det var den samlade högerns och liberalismens mening, att sålunda genomgripande förslag icke skulle få väckas i riksdagen. Mot denna motivering reserverade sig socialdemokraterna Waldén, Olof Olsson, Halién och Sterne och hänvisade till den allmänna och lika kommunala rösträttens väg.

Så kom år 1917. Då anförde konstitutionsutskottet, att "med hänvisning till vad 1912 och 1914 års konstitutionsutskott anfört" hemställdes, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd. Samma skäl således: ingen genomgripande åtgärd kan föreslås i riksdagen och där

vinna understöd. Detta är följaktligen ett av de skäl, varpå jämväl det nuvarande konstitutionsutskottet inbjuder kammaren att fatta sitt beslut, ty det hänvisar bland annat till 1917 års utskott. Sålunda, när kammarens ledamöter nu rösta för utskottets förslag, ha de också sagt, att genomgripande förändringar i våra författningar icke få bli föremål för något understöd från riksdagens sida. Mot 1917 års motivering reserverade sig socialdemokraterna Olof Olsson, Larsson i Västerås, Hallén, Kropp och Törnkvist in blanco. Herr Hallén förde i andra kammaren socialdemokraternas talan, och han betonade först med skärpa det oefterrättliga i konstitutionsutskottets motivering. Vidare framhöll han, att den bästa taktiken var den 40-gradiga skalans grusande. Därmed kom första-kammarproblemet upp i en helt annan dager. Olika alternativ kunde då uppstå. Ett sådant var ett tvåkammerssystem, "då vi få liksom två nya kammare, som böra vara alldeles likbesläktade". "Men", tillade han, "man måste erkänna, att det är en opraktisk idé, ty då får man två stycken andra kammare, om man så vill, vilket är alldeles onödigt." Det är precis detsamma, som jag nu tillåtit mig framhålla.

År 1919 yttrade utskottet helt enkelt, att "utskottet finner ingen anledning att tillstyrka motionärernas yrkanden". Det är den kortaste motivering, som konstitutionsutskottet avgivit, och visar, hur förevarande fråga genomgående åtnjutit den storslagna behandling, vilket är värdigt det främsta utskottet i riksdagen, som skall värna om svenska folkets rättigheter och grundlagens anda. Gentemot utskottet hade den liberale ledamoten herr Jansson i Edsbäcken en skiljaktig mening beträffande motiveringen. Han var den förste, som framhöll, att den då pågående författningsreformen komme att föra vårt författningssystem in på delvis helt nya banor. Att innan ens erfarenhet vunnits, hur dessa reformer komme att verka, fatta nya vittgående principbeslut syntes olämpligt. Socialdemokraterna Larsson i Västerås, Oscar Olsson, Engberg och Gylfe förklarade i särskild reservation, att de icke utan vidare kunde utgå från enkammerssystemets överlägsenhet över tvåkammerssystemet. De betraktade frågan om enkammerssystem eller tvåkammerssystem som "en öppen fråga, vars besvarande i den ena eller andra riktningen tillkommer den demokrati, som på den nya rösträttens grund går att pröva det nuvarande representationsskicket tjänlighet för sina syften". Detta betonades ytterligare starkt under diskussionen i riksdagen.

Det nuvarande konstitutionsutskottet har också inbjudit kammaren att fatta ståndpunkt i denna fråga med hänsyn till de åsikter, som 1920 års konstitutionsutskott hade. Utskottet svarade då, "att utskottet anser, att, innan den författningsreform, om vilken vid 1918 års urtima riksdag uppgörelse träffades, är i alla delar genomförd, frågan om en sådan genomgripande förändring av vårt representationssystem, som i motionen åsyftas, icke bör upptagas, och får på denna grund hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda." Det är således det tredje skälet, som det nuvarande konstitutionsutskottet åberopar för att kammarens ledamöter skola, i den händelse de hava tid, gå och forska efter i arkiven för att genom en sådan behaglig omväxling

*Om avskaf-
fande av två-
kammerssystemet.*
(Forts)

Om avskaffande av tvåkamarsystemet.
(Forts.)

kunna bedöma grunderna för sitt ställningstagande. Detta utskottsutlåtande var enhälligt. Jag för min del var icke motionär då och har icke varit det på senare tid. Det var i den gamla tiden åren 1912 och 1914, som jag motionerade, men sedan ha andra tagit upp denna sak. Under debatten år 1920 yttrade jag, att jag för min del förstod mycket väl denna utskottets synpunkt. Jag frågade blott: när kommer den tidpunkt, då man åter får taga upp dessa frågor, och förmodade, att det kunde ske, sedan nyval försiggått till kamrarna. Dessa nyval hava nu ägt rum, och med anledning därav har jag tillåtit mig att i överensstämmelse med min uppfattning upptaga frågan till behandling, ehuru i en annan omfattning och gestalt.

Konstitutionsutskottet år 1922 har nu bland annat ansett — förutom herr Reuterskiöld, som gått in på saklig behandling av frågan — att tiden ännu icke är kommen, och att man därför skall vänta ytterligare någon tid. Jag vet icke hur länge, men det är väl, tills partiledningarna taga upp saken, ty förr lär någon annan väl icke få röra vid den.

Nu vet jag icke, om möjligen även andra stämningar kunna spela in vid denna frågas behandling. Här ligga vi och simma i vårt lilla hav av arvoden ganska behagligt, och om man dessutom då och då får sola sig i nådens solsken på det ena eller andra sättet, är det ju också ganska tilltalande. Jag kan mycket väl förstå, att avskaffandet av en sådan idyll måste taga emot här och var, och jag vet icke, om det är konstitutionella betänkligheter med hänsyn till svenska folkets rättigheter eller framtida, hägrande utsikter eller vår bekvämlighet för tillfället, som mest överväga i våra hjärtan. Jag vågar icke här inlåta mig på ett avgörande, ty jag kan icke rannsaka hjärtan och njurar.

Man kan måhända icke heller undgå den förnimmelsen, att första kammaren fyller en onämnd, men ganska viktig uppgift, som man icke gärna vill avhända den. Den är nämligen en avstjälningsplats för refuserade andrakammarledamöter och vidare en pensionsanstalt för sådana partimedlemmar, som tycka, att det blir för långa nattplena i andra kammaren — och då flyttar man dem till högre sfärer. — Härtill kommer icke minst, att många förtjänta yngre partiförmågor, som ej få plats i andra kammaren, kunna sättas till politiskt arbete genom inval i den första.

Så demokrater vi äro, så äro vi slutligen också, som vi veta, egentligen representanter för löntagarnes partier. Tyngdpunkten i de sociala missförhållandena och slitningarna ligger väl i den oerhörda skillnaden mellan att arbeta för egen räkning och för andras räkning. Böndernas gamla demokrati hade en ganska olika karaktär. Det gamla lantmannapartiet hade rötter i den svenska jorden, och dess skaror arbetade för egen räkning. De kunde nöja sig med detta, och de sade också till sin ledare, greve Arvid Posse, då han aspirerade på regeringsmakten, att de följde honom till konseljens port, men icke innanför densamma. De demokratiska partierna nu för tiden äro, om man ser saken i stort, väsentligen mer eller mindre rotlösa löntagare. Dessa partier bestå huvudsakligen av liberala tjänstemän och socialdemokratiska arbetare, vilka

alla nödvändigt måste hava en befattning, och samtliga sträva efter högre befattningar. Riksdagen är också ett utrymme för ett sådant sökande efter platser, och man skall väl icke i denna trängsel avsäga sig även en sådan möjlighet.

Det må nu förhålla sig hur som helst med dessa saker. I alla fall, herr talman, är jag tveksam, om jag skall yrka återremiss, som är det rätta, eller om jag skall yrka bifall till det yrkande, som jag nyss framställde och som lyder, att riksdagen ville hos regeringen anhålla om ett övervägande, huruvida och på vad sätt det nuvarande tvåkammerssystemet bör avlösas av en mera ändamålsenlig folkrepresentation. Tillsvidare, herr talman, tills jag får höra, huru debatten kommer att gå, yrkar jag bifall till det, som är nödvändigt och riktigt, nämligen återremiss till utskottet för laglikmätig behandling.

Om avskaffande av tvåkammerssystemet.
(Forts.)

Herr Clason: Efter den föregående ärade talarens påpekande om de dryga riksdagskostnaderna, särskilt tryckningskostnaderna i första kammaren, skall jag försöka fatta mig kort. Jag vill emellertid då först säga det, att för att en fruktbringande diskussion skall komma till stånd i vilket ämne som helst, fordras en gemensam utgångspunkt. Det är det, som icke har förelegat mellan motionären och utskottet. Motionären har, trots vad han nu velat göra gällande i sitt anförande, i sin motion efter åtskilliga resonemang, som voro ganska intressanta att läsa, kommit till det resultatet, att tvåkammerssystemet skall avskaffas, och har därefter dragit sin andra slutsats, att då första kammaren skall avskaffas. Här saknas den gemensamma utgångspunkten för honom och utskottets majoritet. Utskottets majoritet har varit övertygad om, att vi icke stå i den situationen, att tvåkammerssystemet bör avskaffas. Att under sådana förhållanden inlåta sig på en, så vitt jag kan förstå, gagnlös diskussion med motionären om denna sak har utskottet icke funnit tjäna till något. Detta har naturligtvis varit anledningen till utskottets förslag, att motionen icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda. Motionärens båda klämmor gå nämligen ut från, att tvåkammerssystemet bör avskaffas.

Motionären var icke nöjd med att utskottet i sin motivering hade hänvisat till föregående utskotts uttalanden, och han anmärkte särskilt, att riksdagsmännen av denna anledning tvingades att gå och läsa dessa föregående uttalanden. Jag undrar, om icke detta förekommer bra ofta inom utskotten, och att man har ganska goda skäl för att använda en sådan åtgärd. Dessa föregående uttalanden innehöllo nu i stort sett, att vid de tillfällen, då frågan under senare år varit före, på olika sätt uttryckts den tanken, att här det var fråga om en så genomgripande förändring, att man icke ville gå in därpå. Man hade en gång tillagt, tror jag, att man över huvud taget icke ville gå in på en sådan ändring, och en annan gång att representationsskicket just då var under ombildning, och man skulle ju mycket väl nu kunnat därtill lägga, att denna ombildning av representationsskicket, denna genomgripande ombildning definitivt fastställdes av föregående års riksdag. Under så-

Om avskaffande av tvåkammarsystemet.

(Forts.)

dana förhållanden tror jag, att innebörden av dessa skäl fullständigt bibehållit sin valör.

Den ärade talaren ville lämna några interiörer från utskottet och ville göra gällande, att detta utlåtande tillkommit genom något överrumplingsförsök. Jag är alldeles säker på, att om han konfronterar de uppgifter, som han nyss lämnade, med de uppgifter, som han kan erhålla från utskottets vice ordförande, skall han finna, att vice ordföranden icke kommer att stå för de uppgifter, som den ärade talaren i den riktningen lämnade. Det var så långt ifrån fråga om något överrumplingsförsök, att utlåtandet låg på utskottets bord i ett par dagar. Det var icke alls fråga om att genom någon sorts överrumpling driva igenom detsamma, ty det var ganska lång överläggning inom utskottet om huru utlåtandet skulle formuleras. Det var icke fråga om att i något avseende undertrycka någons mening i denna fråga.

Talaren upptog bland andra argument frågan om den besparing, som skulle kunna ske genom att avskaffa första kammaren. Ja, man kan väl lika väl tala om den besparing, som skulle kunna ske genom att avskaffa andra kammaren, och det ligger kanske också inom motionens linjer? Jag vill emellertid ock påpeka, att hela detta besparingsproblem icke, om man nu går in på den sidan av saken, behöver lösas genom att avskaffa tvåkammarsystemet. Det kan helt enkelt lösas genom att minska antalet ledamöter i båda kamrarna; man kan ju också på det sättet bibehålla tvåkammarsystemet. Går man den vägen, kommer man, som har visats vid föregående tillfällen, t. ex. i en motion vid någon av de närmast föregående riksdagarna, närmare de riktlinjer för ledamöternas antal i kamrarna, som äro gällande i en hel rad av främmande parlament. Besparingsargumentet må gälla vad det kan, men att det skulle leda till tvåkammarsystemets avskaffande, det kan icke med något fog påstås.

Då den ärade talaren ville gång på gång göra gällande, att den, som röstar för utskottets utlåtande, skulle härmed hava godkänt alla de skäl, som anförts av detta utskott och alla föregående utskott, till vilka detta utskott hänvisat, skall jag endast be att få erinra, att enligt den ståndpunkt, som många gånger hävdats i denna kammare, innebär en anslutning till ett utskotts kläm, vari det hemställes om avslag, visst icke något godkännande av alla de motiv, som hava förevarit för avslag. Dessa motiv kunna naturligtvis hava varit olika hos den ena eller andra utskottsledamoten.

Huvudsaken för utskottet har, tror jag, varit, att utskottet anser, att med de olika utgångspunkter, som råda mellan motionären och utskottet, det i detta ögonblick icke är lämpligt, eller finns icke någon möjlighet att med anledning av motionärens förslag få fram denna fråga till någon fruktbringande diskussion. Vill motionären eller någon annan ett annat år komma med förslag om första kammarens *ombildning* i enlighet med vissa riktlinjer, förmodar jag, att utskottet kommer att taga dessa riktlinjer i övervägande. I detta fall har icke motionären gjort det. Han har fastmer förklarar, att tvåkammarsystemet

är ändamålslös och bör avlösas av en mera ändamålsenlig folkrepresentation, och han har därvid kommit till det resultatet, att första kammaren bör avskaffas.

Om avskaffande av tvåkammerssystemet.

(Forts.)

För min del vill jag i detta sammanhang även framhålla en annan omständighet. Herr Lindhagen brukar alltid i sina motioner uppträda som målsman för vad han vill kalla samvetspolitik. Då vill jag säga, att det också finns folk, för vilka samvetspolitiken, om jag får använda samma terminologi som herr Lindhagen, bland annat innebär, att man skall försöka så väl som möjligt använda sin tid och sina krafter. Därtill hör också, att man icke använder tiden på så sätt, att man slösar bort tid och krafter på diskussion av sådant, som man under föreliggande förutsättningar måste anse vara gagnslöst att diskutera. Man kan bättre använda sin tid och sina krafter. Och om man icke skall göra detta med sin egen tid och egen kraft, så skall man väl icke heller belasta andra med sådant. Jag har den uppfattningen, att kamrarna verkligen icke äro till för att fungera som diskussionsklubbar i sådana frågor, där man på förhand kan säga, att något verkligt gagneligt resultat icke kommer fram under diskussionen. Jag tror, att detta är tillämpligt på denna motion och har varit det på åtskilliga andra motioner av denne talare.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Herr E k m a n, K a r l J o h a n: Herr talman! Jag förstår mycket väl herr Lindhagens misstämning över att hans motion icke blivit så vidlyftigt behandlad i utskottet, som önskligt varit. Men det finnes nog en annan väg att råda bot på förhållandet än den, som utskottet har valt, nämligen införandet av en viss begränsning av motionsrätten. Jag har tillåtit mig att vid denna riksdag väcka förslag i detta hänseende. Därmed skulle en motionär på förhand kunna veta, vilka villkor han har att uppfylla, och huru hans motion skall vara beskaffad för att kunna komma under allvarlig prövning. Det är ett sätt, som är ofantligt mycket angenämare för en motionär än att bara bli nedklubbad. Det kan finnas åtskilliga andra utvägar, men jag har velat påpeka en.

Herr L i n d h a g e n: Jag vill först gentemot herr Clason säga, att jag har aldrig i mitt anförande använt ordet överrumpling, utan jag sade bara det, att vice ordföranden i konstitutionsutskottet i dag på morgonen upplyst mig om, att det i utskottet äventyrades så många olika meningar, att man löste frågan genom kompromiss. Kompromiss är ju motsatsen till överrumpling, ty kompromissen är ett sakligt och sansat övervägande.

Så framhöll herr Clason, att båda klämmarna innehålla, att tvåkammerssystemet är odugligt, och att man skall övergå till enkammersystem. Det står icke alls det, herr Clason, i första klämman, och jag tycker åtminstone, att åtminstone utskottets ordförande borde kunna läsa innantill, så att man icke behöver i onödan diskutera sådana saker. Detta beviser dock, hur ytligt saken behandlats i utskottet.

Om avskaf-
fande av två-
kammarsyste-
met.
(Forts.)

Herr Ekman menade, att ett sätt att komma ifrån en diskussion, som denna, var en inskränkning i motionsrätten. Men då hade ju herr Ekman icke blivit i tillfälle att i år väcka sina tre teatermotioner, och det hade varit synnerligen bedröfligt för svenska folket, eller hur herr Ekman?

Slutligen är det ganska karakteristiskt, att herr Clason framhöll, att om herr Lindhagen kommer fram med en motion, som upptager olika alternativ för första kammarens nybildning, med bibehållande av tvåkammarsystemet, då kan man inlåta sig på saken. Men så snart ett förslag rör vid ett övervägande att möjligen övergå till enkammarssystem, då förtjänar det icke något avseende utan hör till dessa motioner, som böra avfärdas så fort som möjligt, och en diskussion i det ämnet tillkommer icke alls riksdagen. En sådan konsekvens beror emellertid därpå, att de makthavande själva icke vilja på några villkor släppa ett sådant eventuellt fäste som första kammaren och därför hänföra motionen till utopiernas värld.

Vad särskilt beträffar herr Clasons beskärmande över att första kammaren icke är någon diskussionsklubb, så strider det mot protokollen, som ju bara äro en enda lång diskussion. Vad menar herr Clason, då han anser, att man icke skall diskutera sådana frågor, som icke kunna leda till några förnuftiga och praktiska resultat? Vad menar herr Clason, tycker han, att hans egen parti- och intresseordning i världen, som lett till världskrig, är något förnuftigt och praktiskt? Hur kan herr Clason med sin uppfattning vara med om att årligen bevilja och diskutera vissa anslag till eklelesiastikstaten, som skall ombesörja, att det predikas samvetspolitik? Hur kan herr Clason upptaga kammarens tid och läsa svenska folkets pung med att diskutera och släppa till pengar till sådana onyttiga saker som att det skall tillsättas en särskild ämbetsmannakår för att predika "frid på jorden och människorna en god vilja". Just detta, förklarade herr Clason tydligt, hör icke till denna församling och kan icke leda till några praktiska och gagneliga resultat. I valrörelserna är däremot herr Clason mycket gudlig och predikar samvetspolitik, så vitt det kommer an på anslag till ett reaktionärt prästerskap.

Ja, herr talman, jag har yrkat återremiss, men bara för att få tillfälle att göra två yrkanden i dag. Ett återremissyrkande tjänar ingenting till. Jag återkallar därför det senare och hemställer, att riksdagen ville hos regeringen anhålla om ett övervägande, huruvida och på vad sätt det nuvarande tvåkammarsystemet bör avlösas av en mera ändamålsenlig folkrepresentation. Mot detta står då utskottets yttrande, att eftersom utskottet icke kan tillstyrka enkammarssystem, avstyrker utskottet motionen. Det är som sagt "Guds fred — yxskaft". Hur ni skola rösta, det vet jag icke. Men man tager naturligtvis auktoriteternas förslag, huru olyckligt det än må vara, för att sedan icke bry sig om det nästa gång.

För övrigt har icke någon av socialdemokraterna här i kammaren, som varit med om detta utlåtande, uppträtt och förklarat sin ställning till denna fråga. Jag har bett att få uppgift om det är eder mening,

att socialdemokraterna hädanefter icke som förut vilja hålla frågan om ny första kammare eller enkammarssystem öppen, eller om eder mening är den, som står avfattad i utskottets utlåtande. Socialdemokraterna hava i så fall godkänt den åsikten, att man aldrig under några förhållanden bör inlåta sig på ett enkammarssystem utan bara ett tvåkammar-system — väl möjligen på en nyare grund.

*Om avskaf-
fande av två-
kammar-system.
met.*
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att riksdagen ville hos regeringen anhålla om ett övervägande, huruvida och på vad sätt det nuvarande tvåkammarssystemet borde avlösas av en mera ändamålsenlig folkrepresentation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Lindhagens* under överläggningen gjorda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 12.

Herr statsrådet *Olsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 199, med förslag till förordning om automobils katt m. m.;

nr 200, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik;

nr 203, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 17 § 2, 3 och 5 mom., 18 § samt 45 § 3 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

nr 229, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstnehavares rätt till pension;

nr 230, med förslag till förordning angående förbud under viss tid om införsel till och försäljning inom riket av öl;

nr 233, angående understöd å allmänna indragningsstaten åt maskinisten P. E. Engströms änka och minderåriga barn; samt

nr 234, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphörande av strafflagen för krigsmakten.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 144, som behandlats av första lagutskottet, hade herr *Vennerström* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i vad mån den för krigsmakten gällande strafflagen skulle kunna upphöra att gälla, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt:

1) att riksdagen måtte med anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning, låta företaga en fullständig omarbetning av nu gällande strafflag för krigsmakten samt därvid särskilt taga under övervägande, huruvida och i vad mån en humanisering av bestämmelserna i nämnda lag kunde vidtagas, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

2) att ifrågakvarande motion, i vad den ej blivit genom utskottets hemställan under 1) besvarad, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom andra, herr *Hederstierna*, som, med instämmande av herr *Rogberg*, anförde:

"Vid 1919 års riksdag väcktes två motioner, härav den ena av samma motionär som nu, vilka motioner inneburo bland annat liksom nu en önskan att upphäva den för krigsmakten gällande strafflagen. I anledning av denna motion yttrade första lagutskottet bland annat, att det icke syntes kunna förnekas, att frågan om upphävande av krigslagarna stode i ett nära samband med försvarsfrågan i dess helhet. Det låge därför i öppen dag, att jämväl förstnämnda fråga efter vederbörlig utredning komme under omprövning vid den allmänna försvarsrevision, som vore avsedd att komma till stånd. Att genom ett uttalande i ena eller andra riktningen föregripa denna utredning torde icke vara lämpligt, än mindre att utan föregående utredning nu intaga en bestämd ståndpunkt till samma fråga. Vid sådant förhållande och då utskottet icke ansåg sig i anledning av de inom riksdagen väckta motionerna böra ingå på frågan om revision av krigslagarna, hemställdes,

att dessa motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda. Denna hemställan blev av riksdagen bifallen.

På de skäl, som av 1919 års första lagutskott sålunda anfördes, hemställer jag, att förevarande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föränleda.”

Vidare hade reservation avgivits av herrar *Jacob Larsson, Lindqvist* i Halmstad och *Söderberg* mot vissa delar av motiveringen.

Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)

Herr *Hederstierna*: Man kan icke säga, att det är vidare uppmuntrande att deltaga i lagstiftningsarbetet i detta land. Man håller på årtal igenom i en kommitté med att utarbeta ett lagförslag. Detta lagförslag går sedermera till myndigheterna, hamnar slutligen i lagrådet och går därifrån till riksdagen, varefter man efter åtskilligt kompromissande från ömse håll lyckas få igenom en lag, som man då tror skall få leva i frid och ro och tillämpas någon tid framåt. Men ofta dröjer det icke längre än till nästa riksdag, förrän man i motioner är framme och tummar på lagförslaget, som man året förut har antagit. Icke fullt så galet, men icke långt därifrån, har det gått här i fråga om våra krigslagar. Man höll på att utarbeta dessa under 13 års tid, och vid det arbete, som då nedlades på det förslaget, var kanske framför allt häradshövding *Karl Staaff* den ledande mannen. Sedan kom förslaget inför riksdagen, och man enade sig om en processordning och om en strafflag för krigsmakten, som genomfördes vid 1914 års riksdag. Det dröjde då i alla fall så pass länge som till år 1919, innan man i riksdagen fick några förslag om att upphäva krigslagarna, det ena förslaget av herr *Lindhagen* och det andra av herr *Vennerström*.

När lagutskottet vid 1919 års riksdag upptog dessa motioner till behandling, så enades man om ett uttalande, att ”Enligt utskottets förmenande läres det icke kunna förnekas, att frågan om upphävande av krigslagarna står i ett nära samband med försvarsfrågan i dess helhet”, och man borde taga denna fråga ”under omprövning vid den allmänna försvarsrevision”, som vore avsedd ”att komma till stånd. Att genom ett uttalande i ena eller andra riktningen föregripa denna utredning torde icke vara lämpligt, än mindre att utan föregående utredning nu intaga en bestämd ståndpunkt till samma fråga”. Om detta utskotts-
betänkande enades alla partier, och vi, som voro med om detta år 1919, hoppades då, att därmed skulle den frågan vara avgjord. Den gick igenom i riksdagen bara efter korta yttranden av herr *Lindhagen* i första och av herr *Hage* i andra kammaren; men det dröjde icke längre än till 1920 års riksdag, så kom herr *Vennerström* igen och även herr *Lindhagen*, tror jag, och då brast den enhälliga fronten från föregående års riksdag. Utskottet gick visserligen icke in på frågan om upphävandet av krigslagarna, men det förklarade, att det ansåg, ”att det bör tagas under övertvägande, huruvida ej de särskilda straffbestäm-
melserna kunna i flera fall avsevärt mildras”, och särskilt pekade man på straffarten mörk arrest.

I fråga om detta utskottsbetänkande förefunnos skiljaktiga meningar,

*Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.*
(Forts.)

i det att dels högern vidhöll den ståndpunkt i frågan, som första lagutskottet vid 1919 års lagtima riksdag intagit, och dels särskild reservation avgavs av socialdemokraterna inom utskottet, som hemställde om utredning angående möjligheten att i fredstid avskaffa strafflagen för krigsmakten. Första kammaren biföll utskottets förslag, andra kammaren biföll den socialdemokratiska reservationen och därmed hade frågan förfallit för den riksdagen. Vid 1921 års riksdag förekom ingenting annat än frågan om dödsstraffets borttagande, som ju var en fråga för sig.

Men nu har frågan kommit igen i en motion, väckt av herr Vennerström, vari hemställes, att strafflagen för krigsmakten måtte upphöra att gälla. Att vi icke hava motsvarande motion här i första kammaren, det beror kanske på att herr Lindhagen vid den tiden, då motionen skulle hava avgivits, icke var fullt välmående. Nu hava vi här fått ett utskottsutlåtande, däri man på det hela taget har ställt sig på samma ståndpunkt som vid 1920 års riksdag. Man har tagit avstånd från tanken på att upphäva all krigslagstiftning. Detta vill utskottsmajoriteten icke vara med om utav särskilda skäl, och det har jag icke någon anledning att gå in på, då jag icke själv vill vara med om något sådant. Men däremot hemställer man om utredning angående omarbetning av strafflagen för krigsmakten, och det är egentligen två skäl, som man anför härför. Det ena skälet är det, att denna strafflag innehåller åtskilliga saker av processuell art och att den berör förhållanden, som icke äro av militär beskaffenhet, samt slutligen, att krigslagarna äro mycket svåra att tyda och tillämpa, och därför hemställer man om omarbetning av dem.

Jag kan måhända dela den uppfattningen, att krigslagarna hava medfört åtskilliga svårigheter i tillämpningen, men detta ha lagtillämparna vant sig vid, de hava arbetat sig in i det, och nu tror jag, att lagtillämpningen har vunnit en ganska ordentlig stadga. Jag kan icke tro, att det skulle precis leda till att underlätta lagtillämpningen, om man nu börjar på att omarbete denna lag, som nu bara har existerat under åtta år och som lagskiparna numera hunnit vänja sig vid.

Det andra skälet, som lagutskottet anført, är, att man vill hava en humanisering av strafflagen för krigsmakten, och man opponerar sig särskilt emot den stränga arresten. Jag och min medreservant hava ju ansett, att det vore riktigast att bibehålla samma ståndpunkt, som vi enades om vid 1919 års riksdag, d. v. s. att, när man nu har en allmän försvarsrevision, som skall se på försvarsväsendet i dess helhet, är det i sin ordning, att denna försvarsrevision samtidigt undersöker, om det skulle vara lämpligt att på något sätt rubba de nuvarande krigslagarna. Då ser man ju på försvarsväsendet i dess helhet och då synes det oss i sin ordning att man även ser på denna fråga. Skulle man därvid behöva adjungera med sig några lagskipare inom krigslagstiftningens område eller några andra personer, så är detta mycket lätt gjort. Men att nu börja att gå särskilt fram med den här frågan och att börja röra på den för åtta år sedan införda krigslagen, synes mig icke lyckligt. Det kan icke vara lämpligt att oupphörligt rubba på bestående lagar. Om

en lagstiftning icke är fullt i modern form, kan man låta omarbета den och gå till botten med den — det har man gjort under de tretton år man förut arbetade på krigslagarna — men låt det sedan vara slut med det, tills det blir tid att genomgående omarbета lagen. Någon sådan tid har, så vitt jag kan förstå, icke ännu kommit, och jag tror, att det är olyckligt med detta ständiga tummande på bestående lagar.

*Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)*

Jag hemställer därför, herr talman, om avslag å utskottets hemställan och om bifall till den av mig och herr Rogberg avgivna reservationen.

Herr Larsson, Jacob: Ja, jag kan inte alls förundra mig över att utskottets ärade vice ordförande finner det vara föga tilltalande att delta i lagstiftningsarbetet i denna tid, då man så snart efter det att man antagit ett stort lagförslag redan vill börja tumma på det. Men jag hemställer ändå, om icke just den omständigheten, att denna år 1914 antagna krigslagstiftning blivit föremål för upprepade försök att få den underkastad en allvarlig revision, bottnar just i det sätt, på vilket 1914 års lagstiftning kom till. Det är visserligen sant, att mångåriga förändelser föregingo 1914 års krigslagstiftning, och den starkaste framstöten gjordes ju genom riksdagens skrivelse 1901. Det är också alldeles riktigt, att programmet för det då igångsatta reformarbetet var i stora drag uppställt av herr Karl Staaff, men tyvärr har vid lagstiftningsarbetet sedermera detta program frångåtts och förfelats i ganska väsentliga stycken. Det är därför inte underligt, att man nu påkallar en revision av 1914 års lagstiftning.

Som kammaren säkerligen observerat, ha utskottsledamöterna från högerpartierna både i första och andra kammaren, vilka gått helt eller delvis emot den ståndpunkt, som utskottets majoritet intagit, delat sig på två linjer. Herrar Hederstierna och Rogberg i denna kammare ha gått fram på den rena avslagslinjen, herrar Pettersson i Bjälbo och Olsson i Kalmar ha delvis följt utskottet men delvis gått emot utskottet.

Nu kan det ju vid ett ytligt betraktande förefalla, som om högerreservanterna från andra kammaren skulle ha ställt sig mest tillmötesgående gentemot reformkravet. Men jag undrar, om inte förhållandet i verkligheten är det rakt motsatta. Herrar Pettersson i Bjälbo och Olsson i Kalmar äro ense med utskottet om att hos Kungl. Maj: t begära en fullständig omarbetning av den nu gällande militära strafflagstiftningen, men ställa sig bestämt avvisande mot att vid denna omarbetning de humanitära synpunkterna skola få göra sig gällande liksom mot att den ännu ganska drakoniska krigslagstiftningen skall bringas till närmare överensstämmelse med nutida rättsbegrepp.

Herrar Hederstierna och Rogberg ställa sig på den rena avslagslinjen, men jag tror, att man tar miste, om man förutsätter, att kravet på en humaniserad militär strafflagstiftning skulle kunna påräkna större sympatier hos herrar Hederstierna och Rogberg än hos herrar Pettersson i Bjälbo och Olsson i Kalmar. Men högerreservanterna från denna kam-

Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.

(Forts.)

mare ha, som man naturligtvis kunnat vänta, visat sig besitta tillräcklig sens commun för att finna det icke vara precis lämpligt att under nuvarande förhållanden i detta sammanhang gå i bräschen emot en humanisering av krigslagarna. Därför ha reservanterna ifrån denna kammare nöjt sig med att ställa sig på en rent formell ståndpunkt och, kan man säga, hyllat satsen: vänta och se.

Vad skulle nu följden bliva, om, emot all rimlig förmodan, riksdagen skulle följa antingen den ena eller andra gruppen av högerreservanter? Följer man denna kammars högerreservanter, då har riksdagen visserligen för närvarande avvisat reformkravet men icke gjort något uttalande emot just de humanitära strävanden, som kraftigast uppbära reformyrkandet. Skulle riksdagen däremot antaga herrar Petterssons i Bjälbo och Olssons i Kalmar reservation, då har riksdagen påkallat en lagteknisk omarbetning av den militära strafflagen, men bestämt avvisat varje anspråk på att få straffbestämmelserna humaniserade i enlighet med nutida rättsuppfattning.

Om man jämför dessa båda högerreservationer, så anser jag mig verkligen ha fullt skäl att säga, att den av andrakammarreservanterna framförda linjen är rent reaktionär. Beträffande den av herrar Hederstierna och Rogberg framlagda linjen skulle det visserligen vara nedslående, om riksdagen följde densamma, men därmed har åtminstone icke satts spärr för utvecklingen.

Nu tror jag lyckligtvis, att man i detta sammanhang icke alls behöver räkna med den av herrar Pettersson i Bjälbo och Olsson i Kalmar avgivna reservationen, utan vi få väl här närmast sysselsätta oss med den, som avgivits av herrar Hederstierna och Rogberg.

Utskottets ärade vice ordförande har nu presterat en slags utläggning av den text, som återfinnes i den vid betänkandet fogade reservationen. Textorden äro hämtade från utskottsutiåtandet 1919, men därvid är att märka, att den ståndpunkt, som intogs av lagutskottet och riksdagen 1919, har först utskottet och sedan riksdagen själv gått ifrån. Om kammarens ledamöter behagade jämföra utskottsutiåtandena från 1919 och 1920, vilka båda äro till sina väsentliga delar återgivna i här föreliggande betänkande, så ser man, att medan utskottet år 1919, i likhet med herrar Hederstierna och Rogberg nu, endast under hänvisning till sambandet mellan den militära strafflagstiftningen och försvarsfrågan i övrigt samt till en förestående försvarsrevision ansåg sig icke böra ingå på frågan om revision av krigslagarna i anledning av de då väckta motionerna, så har lagutskottet 1920 alldeles fallit ifrån denna ståndpunkt. År 1920 åberopar lagutskottet icke detta samband mellan en reform av den militära strafflagstiftningen och en pågående försvarsrevision — som det synes mig med full rätt. Det finnes ju onekligen ett bestämt samband mellan den militära strafflagstiftningen och vårt försvarsväsende i övrigt, och det har understrukits med synnerlig styrka både 1901 och i 1905 års kommittébetänkande och sedermera år 1914. Men vad var det, som var kärnpunkten i de då framförda synpunkterna? Det var, att ett övergående till, i stort sett, en värnpliktsarmé måste kräva en helt annan

militär strafflagstiftning än den, som kunde tolereras, då man hade en armé, som till övervägande del var en yrkesarmé. Nu är vår försvarsorganisation byggd i huvudsak på värnplikssystem. Och det finnes naturligtvis icke den allra ringaste anledning att antaga, att den nu pågående försvarsrevisionen skulle komma att riva upp denna grund och fota en ny försvarsorganisation på en yrkesarmé. Det samband, som påvisats mellan den militära strafflagstiftningen och försvarsfrågan i övrigt, bör därför nu icke utgöra något som helst hinder att upptaga ett reformarbete på den militära strafflagstiftningens område.

Då återstår spörsmålet: föreligger över huvud någon anledning att nu, så kort tid efter antagandet av nu gällande strafflag för krigsmakten, gå i författning om en genomgripande reform? Ja, jag återkommer därvid till vad jag i början pekade på, nämligen det sätt, på vilket 1914 års strafflag för krigsmakten tillkommit, och vill man se det allra bästa belägg för att det är fullt befogat att kräva en genomgående reform av den militära strafflagstiftningen, så kan det hänvisas till lagrådet, och jag antar, att även de ärade högerreservanterna i denna kammare äro böjda att tillerkänna lagrådet en synnerligen hög kompetens i fråga om bedömandet av en fråga sådan som denna.

Om kammarens ledamöter behagade genomläsa det i utskottets betänkande intagna referatet av lagrådets yttrande vid prövningen av nu gällande krigslagstiftning, så kunna de nog icke komma ifrån det intrycket, att resultatet av denna lagstiftning måste i och för sig vara i hög grad otillfredsställande. Lagrådet slutar sin principiella granskning med några ord, som kunna anses vara nästan en fullständig förkastelsedom över hela denna lagstiftning. Lagrådet säger, att för att råda bot på de anmärkta bristerna skulle krävas en fullständig omarbetning av lagförslaget. Men det fanns icke tid till detta. Vi veta ju, att vi 1914, då vid sommarriksdagen denna militära lagstiftning förelades riksdagen till prövning, levde under synnerligen prekära förhållanden. Det ansågs vara av största behov påkallat, att man då fick igenom en ny militär strafflagstiftning, och det ansågs också vara alldeles nödvändigt, att denna strafflagstiftning gick i en väsentligt humaniserande riktning, därest man skulle kunna ha förhoppning om att det då framförda förslaget till omdaning av vårt försvarsväsende skulle kunna vinna riksdagens bifall.

Nu skall det villigt erkännas, att genom 1914 års strafflag för krigsmakten ganska beaktansvärda framsteg vunnits på krigslagstiftningens område. Det var särskilt i två hänseenden, som de tidigare förhållandena på ett lyckligt sätt utbyttes mot nya, först och främst det, att det civila elementet gjordes till det dominerande vid krigsdomstolarna, och vidare att en ganska kraftig nedsättning av straffsätserna, framför allt straffminima, i många fall genomfördes. Men, detta erkänt, så kvarstå dock många ouppfyllda reformkrav. Vad särskilt humaniseringen angår, erkändes även av lagrådet vid dess yttrande över nu gällande strafflag, att det kunde sättas i fråga, om man icke vid reformen hade bort gå ännu längre än i förslaget hade skett.

Nu var ju 1914 års krigslagstiftning en kompromiss. Det få vi väl

*Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)*

Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)

alla vara ense om, och den dåvarande justitieministern gav, då han presenterade sitt strafflagsförslag i andra kammaren en augustidag 1914, detta tillkänna på ett ganska tydligt sätt. Han dolde icke för kammaren, att särskilt beträffande den stränga arresten hade han måst kompromissa med sitt bättre jag, och han förutsåg, att den då föreslagna lagstiftningen på många håll skulle komma att väcka mycken besvikelse. Men han ville trösta med — ett yttrande, som ju var ganska riktigt — att påpeka, hur sällan i livet det är som man på en gång vinner allt man eftersträvar. Genom antagandet av detta förslag vunne man i alla fall redan mycket. Och det hade han ju fullkomligt rätt i. Således, den man, som närmast bar det konstitutionella ansvaret för framläggandet av förslaget till nu gällande militära strafflag, har själv erkänt, att detta var ett kompromissförslag. Som sådant är det ju alldeles tydligt, att det måste vara be-
häftat med väsentliga och stora brister.

Vad är det utskottets majoritet nu hemställer om? Jo, det är att man skulle taga initiativ till att få dessa brister avhjälpta. Nu sade utskottets ärade vice ordförande, att det icke är lyckligt, att sedan en lag så jämförelsevis kort tid varit i tillämpning genast börja rubba på den. Ja, jag tror inte man behöver misstaga sig, om man tar för givet, att det reformarbete, till vilket utskottet inbjuder riksdagen att taga initiativ, kommer att taga sin rundliga tid. Det är inte gjort i brådrasket. Men ju förr man går i författning om att börja reformarbetet, dess förr kan man också tänka sig få en tillfredsställande militär krigslagstiftning.

Nu är det ganska uppmuntrande från min synpunkt sett — nedslående antagligen, sett från utskottets vice ordförandes synpunkt — att i denna fråga första lagutskottet verkligen gått från klarhet till klarhet för varje gång det haft att behandla denna fråga. År 1919 ställde sig utskottet på den ståndpunkt där reservanterna nu stå, d. v. s. utskottet ställde sig av formella skäl avböjande utan att vilja taga ståndpunkt till frågans realitet. År 1920 tog utskottet ett steg vidare, släppte den formellt avböjande ståndpunkten, gick in för en positiv linje och påyrkade en utredning i syfte att vinna en humanisering av strafflagen för krigsmakten. År 1922 tar första lagutskottet ytterligare ett steg. Man fasthåller kravet på en humanisering av strafflagen för krigsmakten. Men man påfordrar en fullständig omarbetning för att icke blott i denna humaniserande riktning utan även i lagtekniskt hänseende få den nuvarande lagen förbättrad.

Det förslag, som nu föreligger är, så vitt jag kan finna, vida bättre än det, som förelåg från utskottsmajoritetens sida år 1920. Jag vill icke dölja, att det även i år inom utskottet naturligtvis varit olika meningar, men då i alla fall det skrivelseförslag, som utskottet nu föreslår, innebär ett avgjort framsteg, så ha vi enats om detta skrivelseförslag.

Däremot har jag för min del icke velat göra mig medansvarig för den motivering, som föreligger i utskottsbetänkandet. Då ärendet behandlades i utskottet, hade jag ett särskilt yrkande, som gick ut på att utskottet i år borde företaga en sammanjämkning mellan kamrarnas olika beslut 1920, varigenom frågan då bragtes på fall. Jag hade därtill hu-

vudsakligen två skäl. Det första skälet var tanken på det faktiska läget i riksdagen vid frågans avgörande år 1920. Huruodant var detta läge? Andra kammaren anslöt sig till en vid utskottsbetänkandet fogad reservation av herr Walles m. fl., vilken gick ut på ett avskaffande av krigslagstiftningen och den militära strafflagstiftningens inarbetande i den allmänna strafflagen. Första kammaren antog utskottets förslag, gick således på revisionslinjen i humaniserande riktning. Men vi få icke bortse från att i denna kammare den mening, som sedan blev andra kammarens, dock samlade en stark minoritet vid omröstningen om kontraproposition, en minoritet så stark, att den motsvarade något över en tredjedel av kammarens hela medlemsantal. Jag ansåg därför, att det hade varit riktigare att, med hänsyn tagen till de starka sympatier, som inom riksdagen kommit den uppfattningen till del, att man borde taga sikte på ett lägre liggande mål än blott en revision i humaniserande riktning, nu söka komma till en gemensam sammanjämningslinje. År 1920 förklarade visserligen lagutskottet, sedan kamrarna stannat i skiljaktiga beslut, att en sammanjämnning icke kunde äga rum. Men det veta vi ju, att denna förklaring icke grundade sig därpå, att utskottet ansåg en sammanjämnning över huvud taget omöjlig, utan den berodde därpå, att det fanns ingen möjlighet att ena utskottets ledamöter om en sammanjämningslinje. Den sammanjämningslinje, som jag nu inom utskottet föreslog, gick ut på en skrivelse i överensstämmelse med utskottets förslag 1920 men med tillägg, att vid den blivande utredningen även den frågan skulle tagas under övervägande, om och i vilken mån ett upphävande av den speciella strafflagstiftningen och dennas inpassande i den allmänna strafflagen vore möjligt och önskligt. Jag blev ensam i utskottet om denna uppfattning, och därför har den frågan fått falla.

Men jag hade även verkliga sakskaäl för denna ståndpunkt. Utskottet säger själv t här i sin motivering, att utskottet vill särskilt framhålla det av lagrådet påtalade förhållandet, att i strafflagen för krigsmakten upptagits bestämmelser angående brott, som icke ha något med militära förhållanden att skaffa, och lagrådet pekar ganska kraftigt på att gränserna mellan vad som borde anses vara militär strafflagstiftning och vad som borde tillhöra den allmänna strafflagstiftningen icke på nöjaktigt sätt upptagits, och om man bara helt flyktigt kastar ögonen på kapitelrubrikerna i strafflagen för krigsmakten, så finner man, att den nuvarande strafflagen för krigsmakten hela linjen utefter upp tar förbrytelser, vilka med avseende å brottsbestämningarna sammanfalla med paralleller, vilka falla under den allmänna strafflagen.

Nu är jag inte blind för att ett sådant särskiljande och ett inarbetande i den allmänna strafflagen av vad som rätteligen borde höra dit skulle möta ganska stora svårigheter ur *lagteknisk* synpunkt. Därför har jag ju inte någon särskild anledning att urgöra min ståndpunkt, då jag anser det vara ganska självfallet, att innan man kan taga ett sådant steg, ett annat måste gå förut, och detta, som måste gå förut, det är just vad utskottet i sin hemställan föreslagit.

På grund av vad jag sålunda anför t och med den reservation gent-

Om upphävande av strafflagen för krigsmakten.
(Forts.)

*Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.*

(Forts.)

emot utskottets motivering, som jag här redogjort för, skall jag be, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr L e a n d e r: Herr förste vice talman! Önskan att få strafflagen för krigsmakten avskaffad har naturligtvis sin grund i, att man därigenom tror sig kunna gagna de värnpliktiga. Man vill sörja för att de icke utsättas för några övergrepp utan röna en human behandling under den tid de skola vapenövas, och det är ju ett mycket vällovligt syfte. I dylikt hänseende vill man också hava bort krigsdomstolarna, varom riksdagen för ett par år sedan avlät skrivelse till Kungl. Maj:t. Då dessa båda spörsmål stå i ett ganska intimt sammanhang med varandra, torde det ursäktas mig, att jag något berör även frågan om krigsdomstolarnas avskaffande.

Jag får bekänna, att jag är nog kättersk att icke tro på fördelarna för dem det vederbör av realiserandet av detta önskemål, utan jag tror tvärtom, att det är en fördel för de värnpliktiga, att det finns både en strafflag för krigsmakten och krigsdomstolar, även om båda kunna behöva i någon må reformeras, och jag stöder detta mitt om-döme på en viss erfarenhet.

Då Karlskrona ju är en militärstad ex professo, så intagas på straffängelset där nere en hel mängd militärfångar, som skola avtjäna frihetsstraff för begångna förseelser emot strafflagen för krigsmakten. Vissa år kan antalet sådana fångar uppgå till ett par hundra eller kanske till och med därutöver. Nu inträffar emellertid, att den, som har begått brott, förseelser gent emot strafflagen för krigsmakten, också kan hava begått ett brott, för vilket han skall rannsakas inför civil domstol. Gången är då vanligtvis den, att han först rannsakas inför krigsrätten och sedan hänvisas till civil domstol för att där sluddömas. Man har därvid nästan undantagslöst gjort den iakttagelsen, att den civila domstolen i allmänhet tillämpar strängare straff för mot krigs-lagen begångna förseelser, än vad krigsrätterna bruka göra, och jag menar, att det väl åtminstone i någon mån är ett bevis för, att icke krigsdomstolarna fara alltför hårdhänt fram med de värnpliktiga eller med krigsmännen utan snarare tvärtom. Och man förstår, att de, som nu hava säte och stämma i krigsdomstolarna, bland vilka också skall finnas en underofficer, att de, säger jag, ändå stå krigsmännen bra mycket närmare än vad fallet kan vara med civila domare. Dessa krigsdomstolar kunna också taga hänsyn till förmildrande omständigheter, och det göra de förvisso också.

Nu är det ju bara fråga om avskaffandet av strafflagen för krigsmakten, och jag menar, att utskottet har anfört mycket goda skäl för sin ståndpunkt att vilja ha den kvar så att jag skall icke vidare yttra mig om den saken, utan anser mig därvidlag kunna biträda utskottets hemställan. Det föreligger emellertid vid innevarande års riksdag en proposition om en sjömanslag, som enligt förslaget skall brytas ut ur den allmänna sjölagen, och det egendomliga är att just dessa, som nu vilja hava bort strafflagen för krigsmakten, emedan den är en special-

lag, ingenting hava emot att vara med om att skapa en speciallag, då det gäller just sjömännen.

Å andra sidan vill jag också villigt biträda utskottets hemställan rörande strafflagens humanisering i vissa punkter. Det skulle kunna anföras rätt många sådana punkter, men jag vill icke längre upptaga tiden, utan jag skall nöja mig bara med ett eller ett par påpekanden. Paragraf 82 i strafflagen för krigsmakten innehåller straffbestämmelser för vanvördigt yttrande. Det heter där i första momentet: "För olämpar krigsman överordnad krigsman med smädligt, föraktligt eller vanvördigt yttrande i tal eller skrift eller förgriper sig emot honom med hotelse eller annan missfirmande gärning, och sker det i eller för ämbetet eller tjänsten, dömes till fängelse eller varde, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, belagd med disciplinstraff." Alltså kan på grund av denna paragraf en krigsman, som kanske i uppretat och upphetsat tillstånd kommit att fälla ett oöverlagt yttrande eller uttryck rörande sin förman, med stöd av straffbestämmelsen dömas till årslångt fängelsestraff, och man måste väl ändå anse, att det är ganska hårt. Skall det nödvändigt vara fängelsestraff för dylika förseelser, så borde man stipulera ett straffmaximum, och jag skulle kunna anföras exempel på — trots att jag vidhåller, vad jag förut sagt, att krigsrätterna i allmänhet döma ganska mildt — att en krigsman har kunnat dömas till 6 månaders fängelse bara för ett ganska oskyldigt uttryck, som han fällt rörande en överordnad.

Sedan pekar ju utskottet särskilt på den stränga eller den mörka arresten, och jag tror, att det vore mycket klokt av herrar militärer, om de ville eftergiva denna straffform. Det går säkerligen ändå att upprätthålla disciplinen ibland krigsfolket. Redan 1901 års kommitté påpekade ju: "Att lagens bestämmelser härutinnan likväl icke böra göras strängare, än ändamålet fordrar, säger sig självt." Och kommittéerade tillägga: "Onödig stränghet kan nämligen såväl å andra som särskilt inom ifrågavarande område alltför lätt alstra bitterhet och trots i stället för motsatsen och därigenom åstadkomma något helt annat, än vad man vill vinna", och det är ju fullt riktigt. Därför upprepar jag, att herrar militärer, d. v. s. befälet, säkerligen skola göra en god gärning, om de nu låte mörkret härutinnan vika för ljuset. Det finns exempel på, och jag skulle kunna framdraga även sådana, att en person, som har begått en förseelse, för vilken han fruktar att få sträng eller mörk arrest, tänker som så: det är bäst, att jag ökar på litet, att jag begår någon ny förseelse, på det att jag måtte få frihetsstraff. I så fall förvandlas ju den stränga arresten till den art frihetsstraff, till vilket personen dömes.

Jag ber alltså, herr förste vice talman, på grund av vad jag nu anfört att få helt och fullt ansluta mig till utskottets hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr R o g b e r g: Herr talman! Jag skall endast anhålla att få ingå i någon granskning av det anförande, som den ärade talare, som

*Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)*

Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)

uppträdde som nummer två i ordningen, här höll. Han erinrade om det sätt, varpå krigslagarna vid 1914 års riksdag kommit till. Men sätet för deras tillkomst, vilket må vara det ena eller det andra, torde väl vara utan någon större betydelse, under förutsättning att krigslagarna något så när motsvara det allmänna rättsmedvetandet och blivit något så när väl tillämpade. I det avseendet torde det inte förefinnas några större anmärkningar, och om man frågar sig, om det över huvud taget är anledning att nu gå i författning om en genomgående omarbetning av strafflagen för krigsmakten, så torde man hava full rätt att därtill svara nekande. Hänvisningen till vad lagrådet yttrade vid granskningen av det förslag, som ledde till 1914 års lagstiftning, bör icke tillmätas alltför stor betydelse. Jag påstår, att om man ser litet i detalj på de särskilda bestämmelserna i de nu gällande krigslagarna, så kan man säga, att krigslagarna i ett och annat avseende äro i behov av komplettering, t. ex. angående den omtalade mörka arresten, men i behov av omarbetning äro de icke. När i krigslagarna vissa partier införts, som kanske icke hava sin plats inom dem, så lär det hava skett därför att 1914 års lagstiftare ansett, att bestämmelserna intagande i själva krigslagarna erbjöd ett ökat mått av trygghet för de värnpliktiga.

Så kommer jag då till frågan om humaniseringen, och då vill jag i förbigående främst säga, att efter min uppfattning ett eventuellt bifall till det förslag, som innefattas i den av herrar David Pettersson och Olsson i Kalmar avgivna reservationen, ingalunda hindrar, som här blivit antytt, att vid omarbetningen en skälig humanisering jämväl blir iakttagen. Skulle en humanisering av krigslagarna verkligen vara behöflig, så skulle jag vara den siste att motsätta mig den saken; men när herrarne hava hört herr Leanders anförande, vari han sade, bland annat, att krigsdomstolarna genomgående döma lindrigare än de civila domstolarna, bör man ju ställa sig mer än tveksam till den saken. Herr Leander har erinrat om att vissa bestämmelser i strafflagen äro av särskilt sträng natur, men herr Leander har icke upplyst om, huruvida domstolarna begagnat sig av lagens strängaste mått, och än mindre upplyst om, huruvida krigsöverdomstolen ställt sig på samma stränga ståndpunkt, som de lägre domstolarna kanske i ett enskilt fall gjort. Jag tror, att även vidkommande humaniseringstanken det ej föreligger alltför stora anledningar att nu, oberoende av den verksamhet, som pågår för krigsväsendets hela omorganisation, vidtaga särskilda åtgärder beträffande strafflagen, som ju står i så intimt förhållande till hela försvarsväsendet såsom sådant.

Jag ber ytterligare att få säga, att jag har funnit ännu en anledning till min egen ståndpunkt uti en artikel om krigslagarna som jag under hösten förra året läste i Svenska furirförbundets tidning. Författaren, som säkerligen är en man med sakkunskap på sitt område, konstaterar där — för att begagna det språk, han för — att det numera icke går väl och icke bär sig för befålet att leva rövare med de värnpliktige. Detta innebär ju, att nu gällande lag otvivelaktigt innehåller ett fullt tillfredsställande skydd för dessa senare. Men författaren påstår, att

krigslagarna icke givit underbefälet det skydd, som det i sin egenskap av befäl ansåge sig ha rätt att fordra, och följdén, säger författaren, är den, att posten som underbefäl icke är vidare tilltalande för Sveriges unga män nu för tiden. Detta synes mig beklagligt, och jag frågar, och jag vill gärna ställa samma fråga till kammaren: Är det icke bättre att ha en billig och rättvis krigslag i händerna på ett fullgott befäl och underbefäl än att ha en tilläventyrs alltför mild sådan lag i händerna på ett underbefäl och befäl, som kanske ej längre är av fullgod beskaffenhet? Ställd inför den frågan, kan jag ej komma till annat resultat, än att jag ansluter mig till den uppfattning, för vilken herr Hederstierna gjort sig till tolk: men jag kan upprepa, att skulle kammaren vilja ansluta sig till den linje, som herr David Pettersson gjort sig till talesman för, skulle det icke stå i större strid mot min uppfattning. Emellertid yrkar jag bifall till herr Hederstiernas reservation.

*Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)*

Herr Klefbeck: Herr talman, denna fråga, som nu föreligger till kammarens avgörande, berör ett synnerligen ömtåligt ämne, där känslor av mycket stark natur göra sig gällande, de må sedan härflyta från olika synpunkter. Det finnes å ena sidan en hel del människor, som mycket starkt känna det oriktiga i att strafflagen för krigsmakten är sådan, att enligt deras mening de värnpliktige icke vederfaras full rättvisa, och att genom dessa lagar icke heller förebygges, att de värnpliktige utsättas för en sådan behandling, som de kunna känna kränkande för sitt människovärde. Särskilt blir ju detta för dem motbjudande, om de få den uppfattningen, att detta mindre riktiga förhållande skall ha något slags sken av laglighet över sig. Å andra sidan möter man känslorna hos människor, som betrakta fosterlandet och dess försvar såsom det högsta av allt och därför inbilla sig, att varje åtgärd i den riktning, som här föreslås, är ägnad att skada försvaret, även om de icke försöka klargöra för sig, om något samband i dessa båda hänseenden föreligger.

Jag vill nu försöka att icke låta mig behärskas vare sig av den ena eller den andra av dessa känslor, utan söka framhålla saken rent sakligt, så gott jag kan. Jag vill då säga, att detta önskemål om en humanisering av strafflagen för krigsmakten sannerligen ej är något påhitt från dessa dagar. Det frambars, såsom här erinrats, redan 1901 i en av flera representanter i riksdagen väckt motion, vilka ville hava den reformen genomförd, att krigslagstiftningen ej skulle avvika från den allmänna lagstiftningen i andra fall, än där det var absolut nödvändigt. Riksdagen gjorde denna deras ståndpunkt i viss grad till sin egen, då den i en skrivelse hemställde, att i den särskilda strafflagen för krigsmakten måtte borttagas förekommande avvikelser från den allmänna strafflagen, eller att dessa åtminstone måtte begränsas. Det har också framhållits i dag, hurusom dessa av riksdagen godkända synpunkter sedermera underströkos av lagrådet 1914, då det sade, att man hade behov av att gå något längre, än som skett, särskilt genom att beträffande åtskilliga förbrytelser sänka för dem satta straffminima. Det är

Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.

(Forts.)

visserligen sant, att den beslutade lagstiftningen i någon mån tagit hänsyn till lagrådets anmärkningar, men även om det antagna förslaget gälla, så vitt jag förstår, lagrådets anmärkningar alltjämt.

Nu skall man dock observera — det har redan vidrörts av några föregående talare — att så länge vi icke hade allmän värnplikt, kunde det ligga någon reson i att man fastställde strängare bestämmelser för militärer än för andra medborgare, i ty att de förra ju trätt in i sin ställning genom sitt eget fria val, under det att de värnpliktiga tvingas in i värnpliktstjänstgöringen. Det har därför också var gång, då det på allvar varit fråga om att utsträcka värnpliktstjänstgöringen, föreslagits, att i bestämmelserna i strafflagen för krigsmakten åtskilliga mildringar skulle företagas. Så var det 1901 och på samma sätt 1914.

Vad är det då, som gör, att man ställer sig avvisande mot dessa krav? Jo, det som man i allmänhet får höra är, att det måste finnas en disciplin, om man skall kunna upprätthålla en stark krigsmakt, och detta är ju ett axiom, som ingen bestrider. Men då kommer man till den stora frågan, hur man skall vinna denna åtrådda disciplin, och därvidlag har man, när man gick på de gamla vägarna, icke behövt överväga utan bara sagt: ju strängare och starkare straffbestämmelserna äro, desto bättre blir disciplinen. Det synes mig, att ett sådant sätt att resonera botten i okunnighet i psykologi och särskilt mycket stor okunnighet om unga mäns sinnesbeskaffenhet. Den minsta erfarenhet torde ge vid handen, att man genom onödigt stränghet, genom kitslig stränghet, hos de unga åstadkommer allt annat än disciplin. Man väcker i stället trots, som tager sig uttryck på alla möjliga sätt, och den värnpliktige blir mer och mer skicklig i att visa sitt trots på sådant sätt, att man ej kan komma åt honom med de gällande straffbestämmelserna.

Det gäller i stället, synes det mig, att söka komma till en verklig disciplin och att söka upp de vägar, på vilka man kan nå den. Det förefaller mig då vara ett första villkor, att man försöker göra klart för de värnpliktige, vad det är för mål som de måste sträva att nå fram till, att man söker levandegöra för dem, att värandet av vårt lands frihet är någonting så stort, att det behöver bli föremål för deras energiska arbete och ansträngningar, detta dock icke givet i något slags militär kommandoton, med vilken man förklarar det sagda vara självklart. Ty det kan hända, att många saker, som av somliga anses självklara, behöva framställas för andra så, att de förstå det stora i dem. Men därmed är icke allt klart ändå, utan denna framställning bör göras på sådant sätt, att de värnpliktige fatta, att de vägar, som framställas såsom ledande till detta mål, verkligen också göra det. Om en värnpliktig begriper, att han skall arbeta för ett stort och högt mål, och begriper, att de vägar, som anvisas, verkligen leda dit, skall man få se, att han är villig att giva sin kraft och underkasta sig uppoffringar.

I sammanhang härmed bör ock enligt min mening mycket noga iakttagas, att det allmänna förhållandet mellan befäl och manskap får

i högre grad en annan ande över sig, än som ännu förekommer. Det finnes glädjande undantag, och dem talar jag icke om, utan önskar bara, att de allt mer och mer bli regel. För ernäendet av denna allmänna förändring i förhållandet mellan befäl och manskap vill jag som ett önskemål framhålla, att de värnpliktige icke måtte behandlas med detta gränslösa översitteri, som så ofta förekommer, varvid den värnpliktige får höra, att han är den största idiot, som trampar var jord, om en knapp i rocken ej är knäppt eller dylikt, utan att de värnpliktige få känna, att de äro personligheter, att deras personlighetsvärde erkännes, och att de behandlas med sympati och förståelse, kamratligt, gärna med litet humor, så att de fatta förtroende för dessa, under vilkas ledning de äro satta. En disciplin, som vinnes på dessa vägar, är av oändligt mycket högre valör än den som kommenderas fram med stränga straffbestämmelser, och en sådan disciplin håller provet på ett helt annat sätt än den, som vinnes med andra medel.

Nu säger man, att man icke skall bråka med detta nu, ty hela försvarsväsendet har hänskjutits till försvarsrevisionen. Gent emot detta vill jag bara invända, att det möter intet hinder alls att, om man så vill, remittera detta ärende till försvarsrevisionen, liksom ock att den i så fall får kompletteras med några juridiskt sakkunniga personer, som kunna taga befattning med ärendet. Dock vill jag säga, att frågan, om krigslagstiftningen skall humaniseras eller ej, icke nödvändigt behöver sammankopplas med frågan om tiden för värnpliktsövningarnas fullgörande, ty det skall vara precis samma anda, som skall råda inom värnpliktsarmén, vare sig värnpliktstiden är kort eller lång.

Sedan vill jag säga ytterligare något om själva behovet av hela denna lagstiftning, utöver vad jag redan anför. Jag vill då hänvisa till det kapitel i strafflagen för krigsmakten, som berör krigsartiklarna. Där kunna vi läsa paragraf efter paragraf, där vi åtminstone från vår sida finna, att straff och brott icke på något sätt svara mot varandra, även med hänsyn tagen till de extra ordinära förhållanden, som med krigstillstånd sammanhöra. Jag skall bara peka på ett par exempel utan att alls vilja påstå, att de äro särskilt signifikativa. Där förekommer t. ex., att en person hissar parlamentärflaggan för tidigt, som man tycker. Då blir det strängt straff. Händer det, att en person befinner mindre nykter på sin post, får han mycket strängt straff. Det finnes en hel mängd sådana saker. Vidare vill jag — fränsett krigsartiklarna — hänvisa till **de exempel** på för strängt straff i förhållande till brottet, som jag hade äran framhålla, då detta förslag var före 1920, och till den mörka arresten, som från läkarhåll fullständigt utdömts såsom en ovärdig straffform, skadlig och för hälsan ödeläggande. Vidare också till de stränga straff, som äro stadgade för rymning. Visserligen blevo dessa 1918 något nedsatta, men då man tänker på vad som kan falla under begreppet rymning, finner man enligt min mening fortfarande straffbestämmelser, som äro allt för stränga. Det har gjorts gällande, åtminstone såsom någonting möjligt, att en person, som skall fara ut till sin kasern efter slutad permission

*Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)*

Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)

och kommer för sent till permissionsbåten, som går från staden, skall kunna straffas för rymning.

Till sist kan jag i detta sammanhang påpeka ett par kapitel i strafflagen för krigsmakten, där straff och brott särskilt litet svara mot varandra, nämligen hela fjärde delen av strafflagen för krigsmakten, som handlar om befälhavares disciplinära myndighet. Hit hör även 21 kap., som handlar om "tillrättavisningar", som ådömas för alla möjliga småsaker. Däribland förekomma sådana straff som förbud att under viss bestämd tid, upp till femton dagar, vistas utom kasernområdet eller för person ombord på fartyg förbud mot landpermission ända upp till trettio dagar. Där ha vi exempel på stadganden, som enligt vår mening i alldeles särskild grad behöva komma under revision, så att straffbestämmelserna mera komma att svara mot brotten.

Nu svarar herr Rogberg på detta, att domstolarna tillämpa ju så milt de bestämmelser, som gälla. Men det är väl icke något bevis i fråga om bestämmelsernas eget innehåll, ty det skall väl icke vara så, att bestämmelser skola givas, som äro av den natur, att de rent av uppfordra de dömande myndigheterna till att med största tänkbara mildhet söka tillämpa dem. Jag vet t. ex., att det förekommit, såsom det framgår av militieombudsmannens berättelser under årens lopp, att krigsrätter blivit åtalade, därför att de, drivna av sitt rättsmedvetande, för en, som de tyckte, lindrig förseelse givit något så när rimligt straff och därigenom kommit i strid med själva lagbestämmelserna. De hava i sådana fall blivit åtalade eller på annat sätt tillrättavise av militieombudsmannen. Att behålla bestämmelser, som äro så uppenbart orättfärdiga, att de nödga en förståndigt dömande myndighet att med åsidosättande av lagen söka ådöma lindrigare straff, synes mig vara någonting, som man med det snaraste borde söka komma ifrån. När sedan herr Rogberg slutade med att sätta upp som enda återstående alternativ att ha kvar vår nuvarande lagstiftning och ett fullgott befäl eller få en humaniserad lagstiftning och ett mindre gott befäl, förstår jag icke, var logiken hamnar, ty jag kan ej tänka mig annat, än att ett fullgott eller dåligt befäl blir precis sådant det är, oberoende av om det har en hygglig eller en omänsklig lag att tillämpa.

Jag skulle vilja sluta med att säga ett par ord om varför fyra av socialdemokraterna i lagutskottet gått med på lagutskottets förslag obetingat utan att reservera sig mot motiveringen. De tre övriga socialdemokraterna ha ju stått kvar helt på den ståndpunkt de flesta av oss intogo 1920, nämligen vid kravet att få den särskilda strafflagen för krigsmakten helt och hållet borttagen och i stället inarbetad i den allmänna strafflagen. Vi fyra ha tyckt, att man också kan gå den vägen; vi ha icke några principiella betänkligheter däremot, men vi ha menat, att det för de värnpliktige huvudsakliga icke är, om den eller den bestämmelsen står i strafflagen eller i en särskild lag för krigsmakten, utan för de värnpliktige är huvudsaken, att de bestämmelser, som reglera straffen, äro av så hygglig natur, att de stå i överensstämmelse med vad som gäller för vanliga civila medborgare.

På vilken väg vinner man nu enligt vår mening fortast detta mål? Jo, det gör man enligt vår mening genom att följa utskottets förslag obeskuret. Ty såsom den juridiska sakkunskapen uttalat, skulle det på ett ytterst betänkligt sätt inverka på den allmänna strafflagens överskådlighet, om alla dessa bestämmelser skulle inarbetas däri, med påföljd att den bleve tekniskt svår att tillämpa. Det må vara hur som helst därmed — den saken imponerar kanske mer på lagutskottet än på kammarens ledamöter — men det finnes två andra skäl. Det första är, att den tidpunkt, inom vilken vi kunna motse ett fullständigt förslag till ny strafflag, ligger i ett så avlägset fjärran, att innan den tiden kommer, kanske värnpliktige under ett par generationer komma att få lida under de nuvarande straffbestämmelserna.

Vidare erkänna de, som önska, att det skall bli en inarbetning i strafflagen av dessa bestämmelser, att alla bestämmelser, som speciellt hänföra sig till krigstjänsten, icke kunna inarbetas i strafflagen, utan att det måste givas en särskild författning om den saken, en disciplinstadga således. Disciplinstadgan skulle sålunda utvidgas, men vad skulle det hava till följd? Jo, så vitt jag kan förstå, intet annat än det, att just de delar av strafflagen för krigsmakten, under vilka de värnpliktiga mest lida av oemotsvarigheten mellan brott och straff, just de kapitlen komme att utvidgas; och sålunda skulle ett befäl, som icke utövade sitt domarkall på humanaste sätt, kunna få ökad anledning och ökade möjligheter att trakassera de värnpliktige.

Herr Leander ville giva oss socialdemokrater en liten gliring därför, att vi vore villiga att på detta fält slopa speciallagstiftningen. Han framhöll, att vi däremot vore villiga att på ett annat område, beträffande sjömännen, införa en speciallagstiftning, som skulle brytas ut ur den allmänna lagen. Och detta stämde icke mycket med vartannat, menade han. Jag vill bara påpeka, att denna jämförelse är, enligt min mening, alldeles orimlig, ty vad sjömanslagen beträffar är det icke alls fråga om straff och brott såsom i den allmänna strafflagen för krigsmakten, utan där är det fråga om avtal mellan arbetsgivare och arbetare, något som sålunda icke har sin motsvarighet i fråga om strafflagar, utan i fråga om arbetstidslagar och andra avtalslagar.

Jag ber om ursäkt, att jag uppehållit kammarens tid så länge. Och jag ber att få sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag skall endast be att få göra några allmänna erinringar.

Det har under debatten talats om, att vi särskilt därför att vi hava en värnpliktsarmé böra se till, att straffen bliva humana gent emot de värnpliktige, och det ställes också i sista delen av utskottets utlåtande i utsikt, att den nya reformen av strafflagen, som ju ligger i vida fältet, skulle vi få nöjet att tillämpa på vår nya värnpliktsarmé. Gent emot detta vill jag framhålla, att humanitet bör tillämpas lika väl mot legosoldater som mot värnpliktige. Jag vill absolut icke göra någon skillnad i det hänseendet.

*Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)*

Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)

Vidare har jag framföt allt känt mig mycket ointresserad av detta betänkande, då det egentligen är en början till att locka oss slå fast, att den allmänna värnplikten fortfarande skall bestå under långliga tider framåt. Detta utlåtande är ett alldeles särskilt understrykande av denna utsikt och därför har jag icke kunnat annat än smärtsamt beröras av desamma.

Det framgår vidare av detta betänkande, att utskottet i första rummet ansett, att en del organisatoriska och formella reformer böra vidtagas i den nuvarande strafflagen för krigsmakten, och först i andra planet kommer en hemställan om, att man även bör se till att humanitetens fordringar bliva uppfyllda. Reservanterna herrar Pettersson i Bjälbo och Olsson i Kalmar hava tagit bort till och med denna hänvisning till humanitära hänsyn, och det gör ju, att hela betänkandet i den punkten lutar mera mot organisatoriska och formella förändringar än mot humanitära sådana. Huruvida det nu är nödvändigt att börja bråka med organisatoriska och formella ändringar i en strafflag, som man i huvudsak vill bibehålla, därom förs jag icke fälla något omdöme. Utskottet och herr Hederstierna äro härom av olika meningar, och jag vågar icke säga vem som har rätt. För min del sätter jag det humanitära i första rummet, då jag anser, att de gamla strafflagarna över huvud taget äro byggda på orimliga principer i fråga om straffen och deras utmätande.

Jag skall i detta sammanhang tillåta mig att beröra en punkt, som utskottet helt och hållet förbigått, nämligen dödsstraffets avskaffande i krigsartiklarna, trots debatterna därom förra året. Herr Hederstierna nämnde i sitt anförande, att om herr Lindhagen icke varit sjuk vid första motionstidens utgång, så hade han förmodligen väckt en motion i detta ämne. Jag nickade då bifall, vilket betydde, att jag tänkt upprepa den motion jag väckte i fjol om att dödsstraffet borde utstrykas även ur krigsartiklarna. Denna motion avstyrktes av utskottet, men det fanns två reservanter, dels herr Per Albin Hansson i Stockholm, som ansåg, att i motiveringen borde inflyta, att även den saken skulle tagas i övervägande av vederbörande sakkunniga, och dels herr Jacob Larsson, som höll före, att riksdagen skulle i en eventuell skrivelse till Kungl. Maj: t särskilt betona, att man borde taga under övervägande frågan om dödsstraffets avskaffande även ur krigsartiklarna, åtminstone i görligaste måtto. Under debatten föll herr Jacob Larsson ifrån sin reservation och förklarade, att han naturligtvis icke kunde yrka bifall till densamma, men jag måste ju vidhålla min ståndpunkt och yrka bifall till min motion. Den anställda voteringen utföll så, att trots den ganska ogynnsamma situationen utskottets förslag samlade endast 46 röster, under det att icke mindre än 32 röster avgåvos för bifall till motionen.

Nu vill jag vid detta tillfälle endast återropa vad jag sade då, nämligen att de så kallade krigsartiklarna fullkomligt drypa av blod, och att fortfarande uppehålla dem tycker jag icke är någonting tidsenligt och allra minst något humanitärt. I varje händelse, om man anser sig böra hava kvar detta föråldrade vapen, bör man åtminstone, såsom herr Jacob Larsson ifrågasatte, i görligaste mån inskränka dess användning. Därom

innehåller nu utskottets betänkande i år ingenting alls. Icke ens herr Jacob Larsson har fällt någon lans för att få fram något i den vägen i detta betänkande, och detta har varit anledningen till att jag här velat påminna om denna kulturfråga. Enligt min uppfattning — jag upprepar vad jag nämnde förra gången — var det avskaffande av dödsstraffet, som skedde förra riksdagen, icke någon gärning som vi gjort utan endast ett försenat infriande av 1864 års lagstiftares testamente till eftervärlden. De avskaffade faktiskt dödsstraffet och förväntade, att det samma snart även skulle bliva formellt avskaffat. Det dröjde årtionden, innan detta testamente exekverades av riksdagen. Det skedde i fjol. Men dödsstraffet avskaffades i fjol icke av oss utan av 1864 års lagstiftare. Den gärning vi däremot kunna upptaga såsom en ny sak är att avskaffa dödsstraffet ur krigsartiklarna. Det ligger dock icke en skymt av en sådan tanke i utskottets betänkande, utan om man läser dess motivering, så får man snarare det intrycket, att utskottet helt och hållet tagit avstånd därifrån.

Om upphörande av strafflagen för krigsmakten.
(Forts.)

Jag har som sagt, herr talman, intet yrkande att göra, då detta betänkande saknar två huvudpunkter, som jag anser vara de viktigaste, nämligen perspektiven om värnpliktens avskaffande och om dödsstraffets avskaffande även ur krigsartiklarna. Jag är likgiltig för utgången.

Herr Pers: Herr talman! Jag kan säga, att denna sak icke upprört någon så djup känsla hos mig heller, lika litet som hos herr Lindhagen, men vad mig beträffar är anledningen kanhända en annan. Jag tror, att vi gå i riktning av större humanisering av förhållandet mellan befäl och menige, och jag tror, att detta kommer att fortgå oberoende i stort sett av lagstiftningen, men jag tror också, att det är önskvärt, att lagstiftningen förändras i sammanhang med en sådan förändring av den allmänna uppfattningen.

Herr Lindhagen, för att säga några ord med anledning av hans anförande, sympatiserade icke med utskottets behandling av frågan, tydligen därför att utskottet icke gått in i detaljer. Men när utskottets utlåtande slutar med en allmän hemställan om en humanisering av krigslagarna, har man ansett sig icke böra gå in i några särskilda detaljer. Jag tror, att herr Lindhagen måste medgiva, att hela tidsläget går i en för hans uppfattning gynnsammare riktning än förut, och däri bör ju ligga något, som kan försona honom med vad utskottet kommit med. Det är sant, att de nuvarande krigslagarna äro så färska som från år 1914, men själva detta årtal gör, att man tänker på att tidens vindar farit ganska illa fram med mycket från år 1914, så att även denna sak kan tåla vid att ses på litet närmare, när man nu i alla fall har fått en viss utluftning av en hel del saker, som ansågos självklara på den tiden.

Reservanterna från första kammaren hänvisa till det samband, som denna sak har med försvarsfrågan i dess helhet, och därav anse de, att det bör följa, att försvarsrevisionen även skall taga denna fråga under behandling. Men jag undrar ändå, om man med skäl kan säga det. Det här är väl ändå en sak, som kan behandlas separat, och jag undrar, om

Om upphö-
rande av
strafflagen
för krigsmak-
ten.
(Forts.)

icke dessa frågor om krigslagarnas humanisering och försvarsrevisionen skulle vinna på, om de behandlades visserligen i kontakt med varandra, så att man vet var man håller hus, men i alla fall under särskilda arbetsdirektioner. Försvarsrevisionen, föreställer jag mig, har krubbat så pass full ändå, att den icke kan behöva få även denna sak till sina övriga uppgifter.

Jag skall, herr talman, endast säga ett par ord gent emot herr Rogbergs yttrande, att om riksdagen skulle följa andrakammarreservanterna, herrar Pettersson i Bjälbo och Olsson i Kalmar, det icke vore otänkbart, att krigslagarna lika väl skulle komma att humaniseras. Ja, men kan man verkligen säga det? Jag föreställer mig, att den beredning, som skulle taga upp frågan, ändå måste gå tillbaka till riksdagens behandling därav, och när den då funne, att riksdagen avslagit förslaget om, att det skulle uttryckligen utsägas, att krigslagarna skulle humaniseras, skulle detta utgöra ett bestämt direktiv för, att det kunde man icke inlåta sig på, då riksdagen tagit avstånd från denna tanke.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt där- under framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hederstierna vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om arbete åt
tuberkulos-
konvalescen-
ter.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 i anledning av väckt motion, nr 36, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av lämpligt arbete åt tuberkulossjuka konvalescenter.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 36, hade herr *Wahl* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående de åtgärder, som kunde vidtagas för beredande av lämpligt arbete åt tuberkulossjuka konvalescenter, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angiven orsak hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Petrén*, *Alfred*: Såsom herrarna finna av betänkandet, har motionen avstyrkts på den grund, att en utredning i frågan redan är igångsatt av svenska nationalföreningen mot tuberkulos. Vid sådant förhållande skall jag icke tillåta mig att göra något annat yrkande än det utskottet framställt, och ej heller har jag någon erinran att göra mot innehållet i utskottets betänkande, då utskottet anslutit sig till det krav, som framställts av motionären. Emellertid har jag likväl begärt ordet för att framhålla en synpunkt.

I utskottets betänkande erinras, att det givetvis blir förenat med betydande ekonomiska uppoffringar att lösa konvalescentvården i av motionären antydd riktning. Detta kan naturligtvis icke förnekas, men framhållas må dock i detta sammanhang, att inrättande av arbetskolonier för lungtuberkulösa, anordnade i intimt samband med tuberkulossjukvårdsanstalterna, otvivelaktigt har även det gagnet med sig, att platserna i de egentliga tuberkulossjukvårdsanstalterna komma att bättre räcka till, och att alltså platser i dessa genom anordnande av arbetskolonier sålunda kunna sparas. Under nuvarande förhållanden måste ju nämligen en del obemedlade tuberkulossjuka, som endast hava sig själva, sin egen arbetskraft att lita till, antingen stanna kvar å sjukhusen ännu någon tid efter det att de icke längre hava behov av egentlig sjukhusvård, och sålunda från sjukhusens synpunkt onödigt upptaga plats å dessa, eller också måste de återvända till samhället och återupptaga sitt arbete, innan de ännu fullständigt återvunnit sina krafter. Men följderna därav blir ofta den, att i synnerhet om arbetet måste ske under sådana förhållanden som äro ur hygienisk synpunkt mindre tillfredsställande — och det är ofta fallet med dem, som drabbas av lungtuberkulos — snart nog recidiv av sjukdomen inträder med det resultat, att sjukhusvård åter blir nödvändig. För alla mindre bemedlade tuberkulossjuka är det därför av största betydelse, att frågan om arbetskolonier för alla, som icke längre behöva sjukhusvård i egentlig mening, men som dock ännu icke återvunnit hälsa och arbetskraft i den grad, att de kunna återupptaga sitt arbete, blir ordnad.

Av vad jag nu yttrat torde också framgå, att med de nuvarande tuberkulossjukvårdsanstalternas verksamhet de resultat, som man åsyftat, icke kunna fullt nås, förrän denna viktiga fråga blir ordnad.

Till sist skall jag be att få instämma i och stryka under utskottets uttalade förhoppning, att Kungl. Maj:t, så snart nationalföreningens utredning blivit fullbordad, tager frågan om hand och så fort ske kan inkommer till riksdagen med förslag i denna viktiga fråga.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 22 april 1921 om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av obligatorisk hundskatt för hela riket.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

---

*Om arbete åt
tuberkulos-
konvalescen-
ter.
(Forts.)*

*Omalöningen
för viss per-
sonal hos
riksdagen.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 17, med förslag angående avlöningen för tjänstemän och vaktbetjänte hos riksdagens kamrar och utskott.

I detta memorial hade utskottet hemställt, att riksdagen, i anledning av ett utav kamrarnas herrar talmän framlagt förslag, måtte

1: o) besluta, att under innevarande års riksdag, utöver de i 1919 års avlöningsbestämmelser för de hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjänte fastställda arvoden, ersättning finge utgå till de tjänstemän och betjänte, vilka vore innehavare av statstjänster, med två tredjedelar av vad vederbörande befattningshavare visat sig faktiskt hava på grund av tjänstgöring hos riksdagen avstått av den till statstjänsten hörande lönen;

2: o) besluta, att mom. 7 i omförmälda avlöningsbestämmelser skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Vid slutet av varje riksdag må till vardera av de under hela riksdagen i kamrarna anställda förste vaktmästarna och till de kamrarnas vaktmästare, som ombesörja utdelningen av postförsändelser till kamrarnas ledamöter, utbetalas ett belopp av 50 kronor. Därjämte må, jämväl vid slutet av varje riksdag, till envar av de vaktmästare, vilka efter klockan elva e. m. tjänstgjort vid aftonplena, utbetalas en extra ersättning av fyra kronor för varje gång sådan tjänstgöring ägt rum; samt

3: o) uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att, med beaktande av vad i memorialet anförts, låta verkställa utredning beträffande avlöningsförhållandena för här ifrågavarande personal, ävensom att vid nästkommande års riksdag i vederbörlig ordning framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag skall be att på denna punkt få yrka, att ärendet måtte återremitteras till bankoutskottet på grund av ett förbiseende, vilket bottnar i den skrivelse, som kanslideputerade avgivit. I denna skrivelse hemställs, såsom också upprepas i bankoutskottets utlåtande, "att under innevarande års riksdag, utöver de i 1919 års avlöningsbestämmelser för de hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjänte givna arvoden, viss ersättning måtte få utgå till vissa tjänstemän och betjänte". Det är de sista orden "och betjänte", som felaktigt insmugit sig i kanslideputerades skrivelse. Man har nämligen icke haft samma bestämmelser i fråga om vaktmästare, som anställts i riksdagen, som beträffande de där anställda tjänstemän. Vaktmästarna hava hittills nödgats avstå hela den avlöning, som de haft i sina ämbetsverk. Man har gått ut ifrån, att deras befattningar i ämbetsverken och i riksdagen äro ungefär likvärdiga, och någon direkt anledning att avsevärt öka ersättningen har icke ansetts föreligga, dock att det givits något högre avlöning inom riksdagen än inom respektive ämbetsverk, dels därför att man velat försäkra sig om att få ett tillräckligt antal, dels ock därför att vaktmästaretjänstgöringen varit

något längre inom riksdagen. Emellertid skulle ett bifall till bankoutskottets memorial, vilket upprepar kanslideputerades hemställan i första punkten innebära, att vaktmästarna automatiskt skulle få en löneförhöjning, vilken icke varit avsedd eller begärd. Man skulle kunna tänka sig den möjligheten att helt enkelt i sammanställningen i första punkten "tjänstemän och betjante" utesluta de två sista orden, "och betjante", men då det väl ändå torde vara värt att beakta denna omständighet och alla på densamma inverkan omständigheter — särskilt frågan om ålderstilläggen, vilka jag har anledning antaga de fått behålla, anser jag det bästa sättet att behandla ärendet vara att återremittera densamma till bankoutsittet. Samma yrkande kommer att framställas i andra kammaren.

*Omarbetningen
för viss per-
sonal hos
riksdagen.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande memorial endast yrkats att detsamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i memorialet hemställt samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutsittets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av bestämmelserna rörande pensionsåldern för civila befattningshavare i statens tjänst, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av delar utav Västgöta och Skaraborgs regementens förutvarande mötesplats Axvalls hed;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa försäljningar från häradsallmänningar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av försäljning av kronan såsom danaarv tillfallna lägenheten Annehund i Ljusnarsbergs socken av Örebro län; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 (nr 80) angående vård av enskildes skogar på Öland.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923

av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkterna 1—66.

Av dessa lades punkterna 8, 19, 21, 24, 32, 48 och 57 till handlingarna. Vad utskottet i de övriga nu ifrågavarande punkterna hemställt bifölls.

*Anslag till
nya provin-
sialläkarbe-
fattningar.*

Punkten 67.

Kungl. Maj: t hade föreslagit riksdagen dels medgiva, att å avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare finge från och med år 1923 uppföras ytterligare tio provinsialläkare, en var med en årlig avlöning av 5,500 kronor, därav 4,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde komma två ålderstillägg å lönen, det ena med 500 kronor efter fem år och det andra jämväl med 500 kronor efter ytterligare fem år;

dels föreskriva, att för åtnjutande av de med sagda befattningar förenade avlöningsförmåner skulle gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1920 fastställda avlöningsförmåner och i därtill senare efter riksdagens hörande gjorda tillägg funnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

dels ock, vid bifall till vad sålunda föreslagits, för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare, nu för år 1,506,300 kronor, med ett belopp av 780,650 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj: ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena (nr 67) inom första kammaren av herr *Ernst Svensson* och den andra (nr 124) inom andra kammaren av herr *A. W. Lundén*, vari hemstälts, att riksdagen ville, med bifall till vad Kungl. Maj: t föreslagit rörande anslag för ökande av antalet provinsialläkare, uttala, att vid distriktsindelningens bestämmande hänsyn borde tagas till i motionen berörda förhållanden.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj: ts förevarande förslag och med avslag å herrarnas *Ernst Svenssons* och *Lundéns* berörda motioner

a) medgiva, att å avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare finge från och med år 1923 uppföras ytterligare fem provinsialläkare, en var med en årlig avlöning av 5,500 kronor, därav 4,000 kronor lön och 1,500 kronor tjänstgöringspenningar, vartill kunde komma två ålderstillägg å lönen, det ena med 500 kronor efter fem år och det andra jämväl med 500 kronor efter ytterligare fem år;

b) föreskriva, att för åtnjutande av de med sagda befattningar förenade avlöningsförmåner skulle gälla vad i kungörelsen den 13 juni 1919 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och

med år 1920 fastställda avlöningsförmåner och i därtill senare efter riksdagens hörande gjorda tillägg funnes stadgat i fråga om motsvarande befattningar;

c) vid bifall till vad sålunda föreslagits, för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare, nu för år 1,506,300 kronor, med ett belopp av 766,900 kronor.

*Anslag till
nya provin-
sialläkare-
fattningar.
(Forts.)*

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag beklagar, att detta ärende har kommit samtidigt i båda kamrarna, så att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet till följd därav ej kan här försvara den kungl. propositionen, som jag hört sägas, att han för närvarande gör i andra kammaren.

Här har statsutskottet — och jag beklagar det — enhälligt gått på en sparsamhetsväg, som jag tror i detta fall ej är fullt berättigad. Den stora sparsamhet, som visats i så många avseenden från Kungl. Maj:ts sida, tror jag även i detta fall blivit tillräckligt iakttagen från Kungl. Maj:ts sida, så att det varit en överflödsgärning, att det ytterligare dragits på denna sträng från statsutskottets sida. Var och en måste givetvis behjerta sparsamhetssträvandena. Men då det rör ett område som detta, där så stora missförhållanden göra sig gällande ute i landet, såväl i norr som i söder, så är det att beklaga, att man söker bryta ned den plan, som är uppgjord för utvecklandet av läkarverksamheten i vårt lands olika delar. Som kammaren ju väl känner till, så upprättades en plan av en på detta område arbetande kommitté, som blev färdig med sitt utlåtande 1920, och enligt denna plan skulle under den närmaste tiden tillsättas ytterligare 10 ordinarie provinsialläkare för varje år. Riksdagen beviljade 10 platser förra året, men när Kungl. Maj:t nu återkommer vid årets riksdag, så har statsutskottet sparat och ej velat tillstyrka mer än 5 nya platser. Redan ur sparsamhetssynpunkten, hur mycket man än beaktar och i det nuvarande läget måste beakta den, kan jag ej vara med om det slut, vartill utskottet kommer. Utskottet måtte också funnit, att detta argument, hur starkt det än är, dock ej är fullt tillräckligt, utan statsutskottet har även hänvisat till en annan sida av saken och vill använda begränsningen av antalet nya platser för att driva läkarna upp till Norrland, där vi veta, att svårigheterna beträffande tillsättandet av läkarplatser är större än i de övriga delarna av landet. Jag tror, att ingen här i denna kammare och allra minst jag i någon mån underskattar de ytterst svåra förhållanden, som i detta avseende råda uppe i Norrland, men jag tror ej det skall lyckas att på detta sätt råda bot på svårigheterna där uppe. Vi finna, att uppe i Norrland är det för närvarande ej mindre än 17 ordinarie provinsialläkar-distrikt, som stå obesatta till följd av brist på sökande. Om man nu ej tillsätter så många nya platser nere i landet, så tyckes utskottet tro, att det därigenom skulle bli flera sökande dit upp. Så har ju hittills ej visat sig vara förhållandet, utan läkarne föredraga att stanna nere i landet och taga de extra provinsialläkarplatser, som där

Anslag till
nya provin-
siälläkarbe-
fatningar.
(Forts.)

kunna finnas. Resultatet av att det ej öppnas möjlighet till erhållande av nya platser nere i landet, blir endast det, att en del svårt betungade extra provinsialläkardistrikt där nere och de fattiga kommuner, som stå bakom dessa distrikt, bli nödgade att med utomordentligt stark påkänning av sin ekonomi betala kostnaderna för att hålla sig med läkare.

För att råda bot på förhållandet i Norrland, får man gå en annan väg och söka göra det mera lockande för läkarne där uppe samt skaffa ökade möjligheter för utbildning av ett större antal läkare. Det finnes ett stort antal medicine studerande, men däremot finnes det begränsade möjligheter för deras utbildning. Här äro väl de två vägar, som man har att gå för att råda bot på bristerna uppe i Norrland, men det lyckas ej genom någon svältkur beträffande läkarförhållandena nere i södra delen av landet.

Nu tillåter jag mig att göra en hemställan om bifall till den kungl. propositionen — samma yrkande har gjorts i andra kammaren; jag tror, att debatten där pågår — men skulle kammaren, vilket jag hoppas ej måtte ske, avslå mitt yrkande, vill jag dock göra en hemställan till Kungl. Maj:t, att när dessa fem platser beviljas, det direktiv, som gjorts av statsutskottet, ej måtte uppfattas på det sättet, att dessa platser uteslutande eller till största delen användas till att öka antalet av obe-satta distrikt uppe i Norrland, utan att även de distrikt och de platser i södra delarne av landet, där behoven också äro mycket stora, måtte komma i åtanke och deras behov bli tillgodosedda och beaktade av Kungl. Maj:t.

Jag ber att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Att det i denna punkt skulle komma framställningar från olika håll om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, det förutsåg man nog redan inom utskottet. Det var man sålunda förtrogen med. Det var självklart, att man på de håll, där man nu trodde sig vara i tur att få ordinarie provinsialläkardistrikt, skulle intressera sig för att en minskning i den tidigare uppgjorda planen ej komme till stånd. Det är, som sagt var, mycket begripligt. Men när den föregående ärade talaren ville göra gällande, att vad som nu föreslås från utskottets sida innebure ett brytande mot en förut godkänd plan, så vill jag säga att så förhåller det sig icke. Det är sant, att den kommitté, som tidigare haft att utreda detta ärende, kommit till det resultat, att man borde för en tid framåt årligen tillsätta 10 nya ordinarie befattningar. Förslaget utarbetades ju under den tid, när vi ännu hade goda statsfinanser, när vi hade ett starkt tillopp av överskottsmedel från statsregleringarna, under vilka förhållanden man givetvis önskade att så mycket som möjligt främja sjukvårdsintressena. Men jag vill erinra om, att riksdagen ej opponerade sig emot, utan godtog statsutskottets uttalande, när utskottet samtidigt betonade, att då det förordade, att 10 nya platser skulle tillsättas, så innebar det ej, att man därmed prejudicerade en fortsättning av den angivna planen, utan man

förbehöll sig redan från början uttryckligen rätt att få för varje år och inför den situation, i vilken man då stod, pröva, huruvida och i vilken mån man skulle kunna fortsätta att realisera planen i fråga. Det var redan i fjol vissa betänkligheter inom utskottet mot att gå så fort, som det från kommitterades sida ifrågasatts. Naturligt är, att dessa betänkligheter växt, då det allmänna kommit i den ekonomiska situation, som det nu befinner sig i.

Därtill kommer givetvis det obestriddliga sambandet mellan å ena sidan antalet obesatta ordinarie provinsialläkarbefattningar i Norrland och å andra sidan det föreliggande förslaget om nya liknande befattningar på andra håll. Det är ju känt, att vi ha haft en mycket stark läkarbrist, men man har nu förhoppningar om, att denna brist efter hand skall bliva avhjälpt. Det stora tilloppet av studerande på området i fråga innebär ju ett dylikt löfte. För närvarande förhåller det sig dock så, att tillskapandet av nya ordinarie befattningar i södra Sverige delvis motverkar tillsättandet i Norrland av ordinarie befattningshavare. Att så verkligen är fallet fick utskottet också bekräftelse på. Från deputationer, som voro uppe i denna fråga, meddelades, att e. o. provinsialläkare på vissa håll i mellansverige, voro betänkta på att flytta till Norrland och där söka ordinarie befattningar. Då det gällde läkare, vilka man ville behålla, önskade man därför möjlighet att för dem kunna ställa i utsikt snar ombildning av deras befattningar i mellansverige till ordinarie. Jag tror sålunda, att ett faktiskt sammanhang existerar mellan de obesatta norrlandsbefattningarna å ena sidan och det förslag, som nu föreligger, å den andra.

Inom utskottet var det i denna fråga högst olika meningar, som gjordes sig gällande. Det fanns medlemmar, som ansågo, att man fick nöja sig med att stanna på status quo för närvarande. Då man på många områden får minska statsunderstödet och draga in förut lämnad statshjälp, ansåg man, att man på detta område kunde stanna några år vid vad man hittills lyckats åstadkomma. Andra däremot ansågo, att då det i allt fall gällde ett område som detta, där det vore önskvärt att så fort som möjligt förbättra förhållandena, man borde åtminstone i viss omfattning gå propositionen till mötes, och det stannade vid, att man slutligen enade sig om att tillstyrka 5 nya ordinarie provinsialläkarbefattningar. Jag tror, att frågan låg så inom utskottet, att hade ej enighet vunnits om detta antal, det är möjligt, att majoriteten kommit att stanna vid status quo, d. v. s. att ej tillstyrka några nya befattningar för närvarande. Detta med hänsyn *dels* till de ökade utsikterna att därigenom få de distrikt, som i det här avseendet befinna sig i den svåraste belägenheten, nämligen norrlandsdistrikten, tidigare besatta med ordinarie innehavare, och *dels* å andra sidan nödvändigheten att på alla områden varsamt öka utgifterna — ty detta är det fråga om här.

Det förslag, statsutskottet efter en ingående behandling och med fullständig enighet framlagt, torde under nuvarande förhållanden kunna anses vara starkt motiverat, och jag vågar tro, att om också, som sagt,

*Anslag till
nya provin-
sialläkarbe-
fattningar.
(Forts.)*

Anslag till
nya provin-
siälläkarbe-
fattningar.
(Forts.)

representanter för orter, som därigenom få frågan om sina ordinarie provinsialläkardistrikt något undanskjuten, göra energiska ansträngningar för att hindra den föreslagna begränsningen, riksdagens flertal ändock skall finna utskottets hemställan bäst sakligt grundad.

Vad slutligen beträffar det önskemål, som den ärade talaren uttalade, när han sade, att om också riksdagen följde statsutskottet, så borde därav icke följa, att man skulle förlägga de nya provinsialläkar-distrikten enbart till Norrland, utan att i det avseendet ett allsidigt övervägande borde ske mellan samtliga distrikt, som här kunna ifrågakomma, så vill jag säga för min del, och jag tror jag kan säga det även å utskottets vägnar, att i det avseendet ha vi ingen erinran att göra mot att det uttalande, som talaren i sådant avseende gjorde, väl beaktas.

Jag ber, herr greve och talman, att få hemställa om godkännande av utskottets förslag oförändrat.

Herr Rosén: Det är mycket glädjande, att statsutskottet återigen framhållit nödvändigheten av att det göres någonting för att få de 17 vakanta provinsialläkartjänsterna i Norrland tillsatta, men den enda åtgärd, som hittills vidtagits, inskränker sig ju till att man regelbundet annonserar platserna lediga, och lika regelbundet inträffar, att ingen sökande anmäler sig. Visserligen förekom det, när ansöknings-tiden utgick för några dagar sedan, att ett par sökande anmält sig till två tjänster, men av dessa har bara den ene fått förord till båda platserna. Hur den frågan skall lösas, vet jag ej. — Emellertid nämnde herr von Sneidern, att det vore nödvändigt, att dessa tjänster göras mera lockande. Ja, riksdagen har ju gång på gång förbättrat förhållandena för läkarna. Det har vidtagits åtgärder på åtskilliga håll uppe i Norrland även från kommunernas sida för att göra förhållandena bättre. Det finnes kommuner, som tillhandahålla läkarbostäder fritt, och det finnes kommuner, som tillhandahålla delvis möblerade läkarbostäder, men likväl stå dessa tjänster alltså vakanta. Läkarna få flyttningsbidrag, högre löner o. s. v., men ingenting hjälper.

Jag har förut uttalat som min uppfattning, att det ej blir någon ändring till det bättre, förrän vi få tvångskommendering av läkare till Norrland. Det synes, som om man även på läkarhåll börjar få klart för sig, att det är den enda utvägen. Jag ber att få läsa upp några rader ur ett brev från provinsialläkaren i Råneå i Norrbotten, doktor Fr. Gernandt, som skriver, att han i en uppsats år 1920 i Svensk läkartidning framhållit, att det enligt hans mening framför allt är okunnighet om förhållandena där uppe, som gör, att så många läkar-distrikt stå vakanta. Han förordar nu för sin del ett stadgande om en ovillkorlig skyldighet för varje frisk medicine kandidat, som fullgjort vissa bestämda kliniska tjänstgöringar, att under en viss tid, t. ex. 4—6 månader, stå till medicinalstyrelsens förfogande för vikariattjänst, i första hand i de båda nordligaste länen, men helst i hela Norrland. Han säger, att om en sådan tvångskommendering skulle komma till

stånd så skulle därigenom okunnigheten bland läkarna om förhållandena i Norrland snart automatiskt skingras. Han pekar på sig själv som ett exempel i det fallet. Han nämner, att han på sin tid blev tvångskommenderad till Norrbotten som civil läkarstipendiat, men sedan han fått kännedom om förhållandena där uppe, så har han kvarstannat där, och då han nu efter 18 tjänstår söker transport söderut, till Västerbottens län, Robertsfors distrikt, så sker det därför, att där finnes en bra sjukstuga.

Det börjar kanske sålunda klarna så småningom också för läkarna. Men jag tror, att det är nödvändigt att slå in på den antydda vägen, om man verkligen någon gång skall få läkartjänsterna där uppe besatta. Jag har intet yrkande att göra, men jag tillåter mig uttala den förhoppningen, att regeringen skall ägna saken all möjlig uppmärksamhet.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *von Sneidern* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 A punkten 67, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 46.

Punkterna 68—88.

Av dessa lades punkten 76 till handlingarna. Vad utskottet i de övriga nu ifrågavarande punkterna hemställt bifölls.

Punkten 89.

I denna punkt hade utskottet — i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och under hänvisning till vad vederbörande statsrådsprotokoll i ämnet innehöle — hemställt, att riksdagen måtte för tiden 1 januari—30 juni 1923 upptaga det ordinarie förslags-

*Anslag till
nya provin-
siälläkarbe-
fattningar.
(Forts.)*

*Anslag till
tuberkulos-
sjukvårds-
anstalter.*

*Anslag till
tuberkulos-
sjukvårds-
anstalter.*
(Forts.)

anslaget till bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter, nu för år 2,500,000 kronor, med ett belopp av 1,250,000 kronor.

Herr Pauli: Jag kommer ej att framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag skall tillåta mig att till denna punkt anknyta några korta reflexioner. Även i dessa tider, då alla äro ense om att man måste spara så mycket som möjligt, finnes det åtminstone ej några delade meningar angående lämpligheten av att bifalla ett sådant anslag, som det här är fråga om. Den angelägenhet, som det här rör sig om, är av så viktig och behjärtansvärd natur, att detta som sagt ej kan komma i fråga. Man kan dock kanske inte undgå att i alla fall göra sig den frågan: finnes det då ej någon möjlighet att åtminstone någon gång i framtiden komma därhän, att man skall slippa att giva ut så ofantliga summor till tuberkulossjukvården? Och kan man icke tänka sig, att det skulle kunna finnas effektivare medel än de nu tillgängliga till bekämpande av denna folkförhärjande sjukdom? Båda dessa frågor skulle givetvis få sitt svar, om man även beträffande tuberkulosen kunde finna ett specifikt medel av samma slag som för andra sjukdomar, såsom difteri, smittkoppor och sådana. Men förutsättningen för att ett sådant specifikt medel, ett sådant serum eller vad man vill kalla det, skall kunna finnas en gång, är givetvis, att den bakteriologiska forskningen bedrivs under de bästa förutsättningar och med så stor energi som möjligt. Och jag kan ej underlåta att i detta sammanhang fästa kammarens uppmärksamhet på ett uttalande, som statsutskottet på en annan punkt har gjort, då det uttryckt sin önskan, att det bakteriologiska laboratoriet skall sättas i tillfälle att bedriva sin serumtillverkning under så ekonomiskt gynnsamma betingelser som möjligt.

Det är två saker, som jag härvidlag anser vara av vikt. Först och främst, att det bakteriologiska laboratoriets nuvarande drift ej blir oekonomisk, och för att den ej skall bli oekonomisk, fordras naturligtvis, att den får den största möjliga omfattning. Jag skall endast i allra största korthet påpeka, att man här måste instämma i statsutskottets mening, att bakteriologiska laboratoriets serumtillverkning bör utnyttjas så långt som någonsin är möjligt, och att endast den kvantitet av serumbehovet, som sedan blir kvar, överlämnas till privat företag. Men för att den bakteriologiska forskningen här i Sverige skall få de bästa och gynnsammaste förutsättningar, så måste också laboratoriets byggnadsfråga lösas så snart och så effektivt som möjligt. Jag kan ej underlåta att påpeka, att denna fråga nu väntat på sin lösning i 14 års tid, och att den nu äntligen i och med det kommittébetänkande, som berör laboratoriets organisation, kommit inför regeringen. Visserligen har majoritetens förslag blivit avstyrkt av samtliga sakkunniga, men i alla fall har nu utredning verkställts, och jag tillåter mig därför uttala den förhoppningen, att regeringen måtte finna det möjligt att lösa denna byggnadsfråga på ett tillfredsställande sätt så snart som möjligt. Jag tror, att man skulle kunna tänka sig, att detta skedde, i likhet med vad fallet är i Norge, successivt, så att man ej förbyggde sig på en gång och ej åsamkade

statsverket en alltför påfrestande engångsutgift. Om det skulle befinnas möjligt för regeringen att verkligen skrida till ett positivt och avgörande steg i denna fråga, så tror jag också, att vi skulle ha kommit ett mycket avsevärt steg fram på vägen till en effektivare tuberkulosvård här i landet.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petré n, Alfred: Den föregående ärade talaren uttalande den förhoppningen, att man skulle försöka komma dithän en gång, att man kunde få ett specifikt medel även mot tuberkulos liksom mot en del andra sjukdomar och berörde i detta sammanhang en tidigare punkt i statsutskottets betänkande, nämligen den som rör tillverkningen av sera vid statens bakteriologiska anstalt. I anledning härav kan det vara skäl att nämna, att bakteriologiska anstalten vid sidan av produktionen av redan utexperimenterade sera mot vissa sjukdomar också har den vetenskapliga uppgiften att söka framställa nya sera för sjukdomars bekämpande. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att det just är med hänsyn till att bakteriologiska institutet skall kunna ägna sig så mycket som möjligt åt denna sin vetenskapliga uppgift, som detta avtal har skett med ett enskilt institut om att på detta överlåta tillverkningen av en del av det serum, som behövs för behandlingen av difteri. Jag kan naturligtvis icke nu, herr talman, inlåta mig på den frågan, då den icke tillhör den punkt, som nu behandlas, utan jag skall sluta med att uttala samma önskan, som den föregående ärade talaren uttalande — det må kanske vara mig tillåtet, eftersom han erhöll den tillåtelsen — nämligen att det skulle vara av vikt, att den bakteriologiska anstaltens lokalfråga kunde få en tillfredsställande lösning. De nuvarande förhållandena bero ju på att så icke skett. Jag menar, att det faktum, att den bakteriologiska anstalten icke märkat att under dessa år, då det åtgått så mycket difteriserum, framställa allt sådant som behövs, sammanhänger med de ogynnsamma lokalförhållanden, under vilka detta institut arbetar. Men jag vill erinra om, att medicinalstyrelsen redan mycket tidigt har gjort framställning om *byggnad* för den statsmedicinska anstalten. Den gjorde nämligen en sådan framställning år 1908 och upprepade den 1911, och det var Kungl. Maj:t, som gav byggnadsstyrelsen i uppdrag att söka lösa denna fråga på annat sätt. Nu, då frågan åter kommit tillbaka till medicinalstyrelsen, har medicinalstyrelsen återigen tillstyrkt att få en fullkomligt ny anstalt för statens bakteriologiska institut, och jag skall sluta mitt anförande med att uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t så fort som möjligt lägger fram förslag i denna fråga.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 90—139.

Av dessa lades punkterna 104, 114, 132 och 138 till handlingarna. Vad utskottet i de återstående punkterna hemställt bifölls.

*Anslag till
tuberkulos-
sjukvårds-
anstalter
(Forts.)*

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5 B angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Dyrtidshjälp
åt distrikts-
barnmorskor.
m. fl.*

Punkten 4.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till beredande enligt grunder, som av Kungl. Maj:t närmare bestämdes, av dyrtidshjälp åt distriktsbarnmorskor och vissa av kommun fast anställda barnmorskor med högst 200 kronor till varje på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av 370,000 kronor.

För ifrågavarande ändamål hade riksdagen å tilläggsstat för år 1921 anvisat ett anslag av enahanda belopp som det av Kungl. Maj:t å 1922 års tilläggsstat nu åskade.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

”Vid prövning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet, med hänsyn till den minskning i levnadsomkostnaderna, som under senaste tiden ägt rum, ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke en nedsättning av det maximibelopp, som för närvarande må såsom dyrtidstillägg utgå till de barnmorskor, varom nu är fråga, skäligen bör vidtagas, och har utskottet efter överbäggande funnit sig böra föreslå, att sagda belopp begränsas till 150 kronor. Någon sänkning av den inkomstgräns, vid vars uppnående dyrtidshjälp ej må utbetalas, har utskottet dock ansett sig icke böra förorda.

Vid bifall till vad utskottet sålunda föreslagit, kan det av Kungl. Maj:t åskade anslagsbeloppet minskas med i runt tal 90,000 kronor till 280,000 kronor.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må till beredande av dyrtidshjälp åt distriktsbarnmorskor och vissa av kommun fast anställda barnmorskor med högst 150 kronor till varje, på tilläggsstat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av 280,000 kronor.”

Herr von Koch: Herr talman! Jag skulle vilja hemställa, att kammarerna i denna punkt med frångående av utskottets förslag måtte godkänna det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt.

Som kammarerna torde finna, har Kungl. Maj:t föreslagit, att det s. k. dyrtidstillägget till barnmorskor nu skall utgå med högst 200 kronor liksom tillförne. Utskottet har däremot hemställt, att detta tillägg skall begränsas till högst 150 kronor om året till varje tilläggsberättigad, och att sålunda en besparing av 90,000 kronor skall göras.

Det kan ju vid ett ytligt betraktande synas vara mycket lämpligt

att, i och med levnadskostnadernas minskning, såsom utskottet också framhåller, även dyrtidstillägget minskas. I emellertid ber jag kammarens ledamöter beakta, att det här är fråga om ett dyrtidstillägg, som är av ett alldeles säreget slag. Man kan knappast kalla det för dyrtidstillägg eller dyrtidshjälp, utan det är ett bidrag, som av staten lämnas för att hjälpa de i ekonomiskt hänseende sämst ställda barnmorskorna i landet. Denna hjälp utgår nämligen, som herrarna torde finna, allenast till de barnmorskor, vilka hava under 1,500 kronors inkomst om året, och bidraget upphör att utgå, när inkomsten belöper sig till 1,500 kronor om året. Det är sålunda en åtgärd för att hjälpa de barnmorskor, som äro sämst situerade, antingen de äro anställda hos kommunerna eller de äro s. k. distriktsbarnmorskor.

Nu har utskottet föreslagit, att denna hjälp skall minskas till 150 kronor. Ja, mina herrar, det kan tyckas för många här, att 50 kronor är en obetydlighet: 50 kronor, vad betyder det! Men för dessa personer, som kanske hava en lön av 800 å 1,000 kronor om året, betyder i själva verket denna hjälp icke så litet. Enligt utskottets förslag skall nu dyrtidshjälp lämnas endast till sådana barnmorskor, vilkas inkomst understiger 1,350 kronor om året. Sparsamhet, mina herrar, är ju en dygd, framför allt i dessa tider, men det kan finnas tillfällen, då man går något för långt i sparsamhet. Det kan knappast behövas, att man i denna kammare erinrar om den betydelsefulla uppgift, som barnmorskorna hava sig ålagd, men jag vill framhålla, att det icke allenast är så, att de bära ansvaret för liv och död i en kritisk tidpunkt, då den nya världsmedborgaren träder fram i världen, utan vad jag vill särskilt betona och med stöd av egen erfarenhet från mina resor på landsbygden kraftigt understryka, det är, att dessa barnmorskor kunna anses hava i stigande utsträckning fått jämväl en annan betydelse och en annan uppgift under senare tider. De hava i ganska stor omfattning börjat användas i folkhygienens tjänst, och de hava särskilt vid tillkomsten av de nya barnvårdslagarna, t. ex. i fråga om barn utom äktenskapet, fått en viktig uppgift sig ålagd. Jag kan från min erfarenhet intyga, att det finns kommuner i vårt land, där dessa barnmorskor äro snart sagt de enda, som kunna på ett verksamt sätt biträda i dessa viktiga angelägenheter.

Jag kom häromdagen till en av de mest avlägsna, mest isolerade kommunerna i vårt land, och fann, att å denna avlägsna ort, där man skulle tro, att förhållandena i detta hänseende voro goda, bortåt 50 procent av alla barn voro födda utom äktenskapet, och att i denna trakt, där hemmen kunde väntas lämna behöflig fostran, åtgärder måste påkallas för att skilja vissa av barnen från hemmen och uppfostra dem i hem för varnartiga. Jag fann också, att i denna kommun barnmorskan var den enda, som man egentligen kunde vända sig till, för att få hjälp i det stora arbete, som där förelåg. Men jag har också kommit till kommuner, där barnmorskorna äro så medtagna av ekonomiska bekymmer och svårigheter, att man icke kunnat påkalla deras biträde, vare sig i barnvårdsnämnden eller i fattigvårdsstyrel-

*Dyrtidshjälp
åt distrikts-
barnmorskor
m. fl.
(Forts.)*

Dyrtidshjälpen
 åt distrikts-
 barnmorskor
 m. fl.
 (Forts.)

sen eller på annat sätt. Jag menar med detta, att det är en ganska stor sak, om man, utan större kostnader, utan att anställa nya funktionärer av något slag — vilket man nog kan kosta på sig i de stora städerna och i de stora landskommunerna — kan använda sig av dessa, överallt befintliga, omkring 2,000 barnmorskor just på detta viktiga område för barnavård, fattigvård och sjukvård. Men då kräves det, att dessa barnmorskor hava en någorlunda betryggad ekonomisk ställning.

Den nedsättning i barnmorskornas löneförmåner, som nu föreslås, är, som jag nämnde, icke så stor ifrån vår synpunkt sett, men på landsbygden betyda dessa pengar icke så litet, och särskilt vad angår de isolerade kommunerna tror jag det är av utomordentlig betydelse, att just denna hjälp lämnas till så stort belopp som möjligt, ty där, mina herrar, är fattigdomen ännu och icke minst i dessa tider så stor, att det allt som oftast inträffar, att barnmorskorna icke kunna få någon som helst ersättning för sina förrättningar. Deras ekonomiska ställning är då mycket bekymmersam.

Det är därför, herr talman, som jag velat vädja till kammaren att icke godkänna utskottets förslag i dess nuvarande avfattning, utan gå på den linje, som Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen att riksdagen skulle såsom hittills bevilja en dyrtidshjälpen av 200 kronor om året under förut givna villkor. Jag tillåter mig sålunda, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Ja, herr talman, statsutskottets förslag får icke uppfattas så, som den siste ärade talaren ville göra gällande, att det innebär ett underskattande av barnmorskornas stora betydelse i deras tjänsteförrättning, utan statsutskottet har sett på frågan rent ekonomiskt och har icke haft anledning att göra något annat nu, därför att förhållandet är det, att barnmorskorna fingo sina löner reglerade och godkända av riksdagen för två år sedan. Då avvägdes ju deras ekonomiska förhållanden, men utöver sin lön hava de under två års förlopp fått ett fast dyrtidstillägg av 200 kronor var om året. Såsom den ekonomiska situationen nu reglerar sig, är det tydligt, att man anser, att här någon minskning nu bör kunna äga rum, och man kan säga, att sedan den kungl. propositionen utarbetats, en förskjutning ägt rum i den riktningen, att någon minskning utöver Kungl. Maj:ts förslag skulle vara berättigad.

Herr von Koch sade, att man går för långt i sparsamhet, men det tror jag icke, att man i något hänseende kan göra, sådana som tidsförhållandena nu äro. Det är visserligen sant, att utskottets förslag för barnmorskorna innebär en minskning i inkomst, men om man jämför deras ställning med en mängd medborgares här i landet i närvarande stund, så tror jag, att de hava en ganska tillfredsställande ekonomisk ställning. Det är ju så, att de utöver de direkta lönerna på sina håll hava ganska betydande extra inkomster.

Jag tror därför, att kammaren utan tvekan kan följa statsutskottets förslag härutinnan, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Fröken Hesselgren: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Jag förstår mycket väl, att vi nu behöva spara och spara på alla håll och kanter, men jag måste å andra sidan säga, att detta icke borde få gälla, när denna sparsamhet skall gå ut över en kår av kvinnor, som ha ett så maktpåliggande och slitsamt arbete, på samma gång som de på många håll verkligen leva under ytterst svåra ekonomiska förhållanden. Det har visserligen sagts här, att deras löner nu hava reglerats och att det har blivit bättre för dem. Ja, det är sant, det har blivit bättre, men från vad har det blivit bättre? Jo, ifrån en oerhört dålig ställning!

Det har också påpekats här, att de kunna räkna med de extra inkomster, som de enligt av kommunerna fastställd taxa ha rätt att taga ut av sina patienter. Men dessa taxor, som i sig själva äro mycket små, kunna de f. n. räkna på i mycket mindre grad än förut. Redan under normala förhållanden ha de haft ytterst svårt att få ut dessa av sin fattigare klientel. I Skåne är det kanske lättare, men om vi tänka på förhållandena uppe i de fattiga Norrlandsdistrikten och även i Värmland och i Småland, visar det sig, att det är sällan som barnmorskorna verkligen kunnat få ut denna extra inkomst. Under den förfärliga depressionstid vi nu leva i och under rådande arbetslöshet, blir det naturligtvis ännu svårare för dem att få ut sina taxor. Vad hava de sålunda att leva av? Jo, de hava sin ordinarie inkomst, som i bästa fall med dyrtidstillägget kan gå upp till 1,500 kronor jämte möjligen någon liten extra inkomst. Nu är det att märka, att dessa människor hava icke rättighet att skaffa sig extra inkomster på annat sätt än genom utövande av sitt yrke. Det står nämligen i deras stadga föreskrivet, att de icke få använda sina händer till något grovarbete. Detta betyder även att de icke ens alltid kunna sköta de grovsysslor, som höra till deras eget hem, att de icke alltid kunna få tvätta sina kläder själva eller skura sina golv, utan att de måste hava extra hjälp därför. Dessa 50 kronor, som säkerligen förefalla många av herrarna här som ingenting, betyda kanske just den lön en barnmorska måste betala för att erhålla den extrahjälp, som hon behöver för att kunna skona sina händer och sköta sitt yrke så som hon är skyldig att göra. Hennes yrke är ju också i hög grad beroende av om hon är renlig och noggrann i skötseln såväl av sig själv som av sina patienter, härpå hänger framgången av hennes arbete och renlighet kostar pengar. Det torde med fog kunna sägas att vi åtminstone till en viss grad ha denna strävsamma kår att tacka för det faktum, att barnsängsfeber och småbarnsdödligheten har sjunkit så betydligt som den gjort i vårt land, och då tycker jag, att det är bra hårt, att man nu vid en tidpunkt, då deras ekonomiska förhållanden säkerligen i alla fall bli sämre, skulle hjälpa till att göra den ännu sämre genom detta avdrag.

Herr greve och talman! Jag ber att på det allvarligaste få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Dyrtidshjälp
 åt distrikts-
 barnmorskor
 m. fl.
 (Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det är sannerligen, herr talman, icke någon trevlig och lätt uppgift att gent emot anföranden sådana som det sista här försvara utskottets hemställan, men jag tror i varje fall, att man kan säga, att utskottets förslag vilar på goda och sakliga grunder.

Då jag hörde herr von Koch för en stund sedan säga, att sparsamheten är en dygd, men att det kan sparas på orätt plats och sparas så, att man egentligen skadar sig själv — snålheten kan bedraga visheten — så påminde jag mig särskilt vad som förekom vid en riksdag för ett par år sedan. Jag gav då särskilt akt på en tidning, som med särskild kraft yttrade sig i varje fråga, där inom statsutskottet eller riksdagen förelåg olika meningar beträffande anslag. Denna tidning förordade vid varje sådant tillfälle det högre anslagsbeloppet. Men samma dag som riksdagen åtskildes och det gällde att sammanfatta sin mening om det sätt varpå riksdagen fyllt sin uppgift, så förklarade tidningen i fråga, att riksdagen alldeles särskilt brustit däri, att den visat sig icke beakta nödvändigheten av sparsamhet i statsförvaltningen. Det är nog så, att var och en tycker, då han kommer till det område, som alldeles speciellt intresserar honom, att den av statsutskottet anbragta sparsamheten är missriktad och malplacerad. Men jag tror, att det är nödvändigt att följa ungefär samma principer över hela linjen, även om ur den enskildes synpunkt det ena fallet kan se mer behjärtansvärt ut än det andra.

Nu förhåller det sig så med ifrågavarande befattningshavare, att de under kristiden erhållit sina löner reglerade och reglerade på ett sådant sätt, att förbättringen i deras löneställning blivit procentuellt större än på något annat motsvarande område. Det lönebelopp, som man för dem tidigare räknat med, har väl, kan man säga, genom löneregleringen under kristiden ungefär tredubblats. Därpå har sedermera, med hänsyn till dyrtiden, lagts ett särskilt dyrtidstillägg, men i stället för att såsom andra dyrtidstillägg följa priskurvan har detta givits i form av ett visst fixt anslag. När det sålunda här är fråga om ett dyrtidsanslag, som har denna fixa karaktär, och då nu i övrigt alla statens befattningshavare, jämväl alla kvinnliga befattningshavare, få å den del av deras lön, som utgår i form av dyrtidstillägg, vidkännas minskning — och detta gäller jämväl i en hel del fall befattningshavare, som stå kvar på den löneställning som de hade före 1914 — då hemställer jag, huruvida det verkligen kan sakligt försvaras, att man här skulle låta en befattningshavaregrupp stå kvar i orubbat läge med sitt dyrtidstillägg, trots att denna grupp under kristiden fått sin grundlön reglerad på det sätt, som faktiskt skett. Åtminstone har icke statsutskottet, som har skyldighet att taga hänsyn till att det följes ungefär likartade principer över hela linjen och att söka skipa rättvisa mellan olika befattningshavare, sett sig i stånd att förfara på i det ena fallet det sättet och i det andra fallet på ett helt motsatt sätt.

Jag måste dessutom säga, att det är uppenbart, att med den pris-sänkning i levnadskostnaderna, som nu ägt rum, dessa befattningshavare i fortsättningen komma att med hänsyn till sin totalinkomst, även därest

utskottets förslag bifalles, stå i ett bättre läge än de gjort tidigare under kristiden, då de varit hänvisade till samma löneinkomster och ungefär samma dyrtidstillägg som de nu skulle få uppbära.

På grund av vad jag sålunda anfört tillåter jag mig att hemställa om godkännande av utskottets förslag.

*Dyrtidshjälp
åt distrikts-
barnmorskor
m. fl.
(Forts.)*

Herr statsrådet S a n d l e r: Herr talman! Efter de klagörande anföranden, som hållits till förmån för Kungl. Maj:ts förslag av två föregående talare under debatten, är det egentligen icke mycket att tillägga beträffande de motiv, som tala för ett bifall till regeringsförslaget. Det är egentligen en enda punkt, som jag skulle vilja särskilt stryka under.

Jag tror nämligen, att det är viktigt, att man i denna kammare icke fäster avseende uteslutande vid den omständigheten, att detta anslag framträder under rubriken dyrtidshjälp, vilket ord naturligtvis framkallar analogier med alla andra dyrtidstillägg, som denna riksdag har att behandla och som därför helt naturligt framkallar hos kammaren det intrycket att, hur det nu än må vara med denna kårs ansvarsfulla arbete och med eventuella bristfälligheter beträffande denna kårs avlöningsförhållanden, måste vi behandla detta dyrtidstillägg som alla andra sådana och följaktligen låta det undergå tillbörlig beskärning på grund av de rådande prisförhållandena. Jag tillåter mig understryka, att, såsom framhållits redan under den föregående debatten, det dock här är fråga om ett anslag av en helt annan karaktär än de vanliga dyrtidstilläggen, enär det utgår under sådana förhållanden, att över huvud taget utgåendet av anslaget är beroende av storleken av vederbörandes inkomst. Det förefaller mig verkligen, att man nog mycket väl kan diskutera här både länge och väl, huruvida det bör betraktas såsom dyrtidstillägg, eller om det bör betecknas såsom en lönefyllnad beträffande de befattningshavare, som hava de lägsta inkomsterna. Jag tror därför, att kammaren icke behöver, såsom den siste årade talaren sade, känna sig utan vidare bunden i sin uppfattning rörande dyrtidstilläggets nödvändiga nedgång och för den skull här bifalla statsutskottets hemställan. För min del vågar jag tro, att det sannerligen icke skulle ske någon riksolycka, ifall Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt vunnit kammarens bifall.

Jag vågar hemställa till kammarens benägna övervägande, huruvida det ändock icke skulle kunna vara önskvärt, med hänsyn till beskaffenheten av det arbete, som denna kår har att utföra, att kammaren i denna punkt icke följer statsutskottet, utan den kungl. propositionen.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Jag ber att i korthet få replikera herr statsrådet och säga, att det här, så vitt jag förstår, icke kan vara någon som helst tvekan om att detta är en dyrtidshjälp, avsedd att motsvara den dyrtidshjälp, som i övrigt utgår till befattningshavare i allmänhet. När man valde den form för dyrtidshjälp, som i det föreliggande fallet gäller, så skedde det med hänsyn till de egenartade förhållanden, varunder lönen för ifrågavarande befattningshavare utgår.

Dyrtidshjälp
 åt distrikts-
 barnmorskor
 m. fl.
 (Forts.)

Det var emellertid vid det tillfället ingen som helst tvekan om att det här verkligen var fråga om dyrtidshjälp, utan det gällde då endast att välja en form, som anpassade sig efter denna befattningshavaregrupps anställningsvillkor.

Jag vill därtill blott lägga, att det "naturligtvis icke sker någon riksolycka", om Kungl. Maj:ts förslag bifalles — det har heller ingen påstått. Det är bara det skälet emot ett sådant bifall, att vi därmed mot den ene befattningshavaren handla si, mot den andre så och mot den tredje på ett annat sätt. Fullständigt betydelselöst torde det dock icke vara, om statsmakterna med skäl kunna få den erinringen riktad emot sitt förfarande. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hult: Herr talman! Med anledning av vad som anförts från statsutskottshåll angående den lönereglring, som för ett par år sedan genomfördes för distriktsbarnmorskorna, kan det kanske vara lämpligt att med några ord erinra om hur den lönereglringen ser ut. Det är för närvarande så, att barnmorskorna åtnjuta en lön av tillsammans 800 kronor jämte naturaförmåner, vartill kommer taxa efter av barnmorskestyrelsen fastställda grunder. Man kan väl ändå inte säga, att en lönereglring, som medger nämnda löneförmåner och fastställd efter grunder som för övrigt blivit utarbetade långt innan denna lönereglring kom till stånd, är av den beskaffenhet, att den motiverar ett frångående av Kungl. Maj:ts förslag. Jag har i min befattning att avlöna omkring 50 barnmorskor i vårt län och känner därför mycket väl till förhållandena. Jag vet, att deras inkomster av taxan under den sista tiden blivit mycket små. Det är endast den ordinarie lönen de ha att trygga sig till, och denna utgår i de allra flesta fall med 800 kronor om året kontant jämte de förmåner jag nyss talade om. Jag tror följaktligen, att förhållandena äro sådana, att det är högst behjärtansvärt, att barnmorskorna även under år 1922 få det dyrtidstillägg om 200 kronor, som kommit dem till del de närmast föregående åren. Jag ber därför, herr greve och talman, att få ansluta mig till yrkandet om bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å vad utskottet hemställt, så vitt det skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets i dess utlåtande nr 5 B punkten 4 gjorda hemställan, så vitt den skiljer sig från

Kungl. Maj: ts framställning i ämnet, skall bifalla denna framställning oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 59.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Herr statsrådet *Åkerman* avlämnade Kungl. Maj: ts propositioner: nr 179, angående fortsatt utbyggande av tekniska högskolan; nr 180, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 186, angående inredning och möblering av nybyggnad för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda;

nr 187, angående pension åt f. d. lärarna vid tekniska skolan i Stockholm C. H. Österberg och P. Malmén samt vaktmästaren vid samma skola C. G. A. Agrén;

nr 194, angående inredning och utrustning av tandläkarinstitutets nya lokaler;

nr 225, angående omorganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun;

nr 226, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastik-året 1922—1923 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels och innehavare av prästerliga emeritlöner;

nr 227, angående vissa bestämmelser rörande pension för t. f. rektor vid blindundervisningsanstalt;

nr 237, angående nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping; samt

nr 238, angående nybyggnad för de kemiska och fysiska instituterna vid Chalmers tekniska institut.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 64, till Konungen i anledning av Kungl. Maj: ts proposition

*Dyrtidshjälp
åt distrikets-
barnmorskor
m. fl.
(Forts.)*

med förslag till dels förordning angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock förordning om ändrad lydelse av §§ 4, 8 och 12 i förordningen den 11 juni 1918 angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med åberopande av bifogade läkareintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från och med den 22 innevarande månad tillsvidare från riksdagsgöromålen.

Stockholm den 22 mars 1922.

E. Hagfält.

Riksdagsman *E. J. Hagfält*, som lider av cholelithiasis, är på grund av denna sin sjukdom oförmögen till arbete under de närmaste dagarna, intygar

Stockholm den 20 mars 1922.

J. Tillgren,
Leg. läk.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades vidare herr *Rune* från och med den 20 nästkommande april till och med den 3 påföljande maj för beivrande av en internationell järnvägskongress i Rom.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 7 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 7 B, i anledning av vissa av Kungl. Maj: t under tilläggsstatens för år 1922 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet, gjorda framställningar;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under 1923 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående ändrade tjänstledighetsavdrag för viss militär personal;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldigheten av till indelt manskap vid armén oriktigt utbetald krigstidshjälp;

nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående officerares och underofficerares med vederlikar tjänstgörings-traktamenten;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestri-
dande av kostnader för avhjälpande av vissa stormskador inom Älvs-
borgs fästning och Nya varvet;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad
disposition av medel, anvisade till förändring av undervattenssidotuberna
å vissa pansarbåtar; och

nr 24, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t gjorda framställ-
ningar om anvisande å 1922 års tilläggsstat under fjärde huvudtiteln
av anslag till förstärkning av åtskilliga för marinen avsedda ordinarie
reservationsanslag;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispo-
nerande av 1921 års avkastning av statens hästavelsfond;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
förordning med vissa bestämmelser angående skogsvårdsavgifter från
skyddsskogarna inom Jämtlands län;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 60, angående för-
säljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från så-
dana egendomar;

nr 23, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående upplåtande av kronoegendomar för utrönande av jordbrukets
verkliga produktionskostnader; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående under-
stöd till delägarna i Jukkasjärvi by till täckande av vissa utgifter vid
laga skifte av byn; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion, nr 5, angående förenkling av
skatteuppbördsväsendet; och

nr 6, i anledning av väckt motion, nr 101, om vidtagande av åtgär-
der för åstadkommande inom rikets stora städer av hygieniska bostäder
för den ogifta manliga befolkningen.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade pro-
positioner blev propositionen nr 237 på begäran bordlagd, varemot de
övriga nu hänvisades, nr 178, 203, 230 och 234 till bevillningsutskottet,
nr 179, 180, 186, 194, 206, 214, 225, 226, 228, 231, 232 och 238 till stats-
utskottet, nr 187, 189, 227, 229, 233 och 239 till bankoutskottet, nr 199,
200 och 215 till andra särskilda utskottet, nr 204 till konstitutionsut-
skottet samt nr 220, 223, 235 och 236 till behandling av lagutskott.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skri-
velse, nr 63, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om an-

visande av medel till täckande av kostnader för Flaten- och Snesensjöarnas reglering.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Herr *Frändén* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vägar på landet.

Motionen hänvisades till andra särskilda utskottet.

Kammaren åtskildes kl. 3,24 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.

Onsdagen den 22 mars e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Anmälades och bordlades:

konstitutionsutskottets memorial nr 11, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott Kungl. Maj:ts proposition nr 128 bör hänvisas; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar av vissa rubriker i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 147, med förslag till lag om sparbanker m. m.;

nr 148, angående anslag dels till avlöning åt en föredragande inom finansdepartementet i ärenden rörande sparbanksväsendet, dels ock till bestridande av kostnaderna för sparbanksinspektörens verksamhet;

nr 182, med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m.;

nr 191, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 205, med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 168 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 211, angående anslag till bestridande av vissa utskylder för det franska beskickningshuset i Stockholm;

nr 216, med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker; samt

nr 240, angående ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

Dessa propositioner föredrogos var för sig, och hänvisades därvid propositionerna nr 147 och 205 till bankoutskottet, propositionerna nr 148 och 211 till statsutskottet, propositionen nr 191 till bevillningsutskottet samt propositionen nr 240 till behandling av lagutskott. Propositionerna nr 182 och 216 blevo på begäran bordlagda.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8,10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 23 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 182, med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m., hänvisades denna proposition, så vitt den angick förordningsförslaget, till bevillningsutskottet, i vad den avsåg pensionering, engångsunderstöd och tillfälliga understöd, till bankoutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 216, med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 237, angående nya byggnader för folkskoleseminariet i Linköping.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial nr 11, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott Kungl. Maj:ts proposition nr 128 bör hänvisas.

Föredrogs men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 7 A och B samt nr 18—24, bevillningsutskottets betänkande nr 18, jordbruksutskottets utlåtanden nr 20—24 ävensom första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5 och 6.

Friherre Fleming erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag skall be att få föreslå, att på morgondagens föredrag-

ningslista främst bland två gånger bordlagda ärenden uppföres bevillningsutskottets betänkande nr 18.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,09 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
